

A vagyonekbevitel és a polgári jogi igény érvényesítésének problematikája a bírói gyakorlat tükrében*

The problem of confiscation of property and enforcement
of civil law claims in the light of judicial practice

Blaskó Béla

Prof. Dr., professor emeritus,
ny. rendőr vezérőrnagy
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
blasko.bela@uni-nke.hu

Horgos Lívía

Dr. PhD, adjunktus
Nemzeti Közszolgálati Egyetem,
Rendészettudományi Kar
horgos.livia@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: Kutatásunk kiindulópontjául konkrét büntetőeljárást választottunk, amelyben a büntetőjogban szabályozott vagyonekbevitel, illetve a büntető-eljárásjogban definiált polgári jogi igény érvényesítése is megtörtént. A büntetőügy különlegessége az, hogy a sértett „állami szerv” polgári jogi igénye csak a vagyonekbevitel jogerős elrendelése után merült fel.

Módszertan: A témaválasztást annak vizsgálatára indokolta, hogy a vagyonekbevitel és a polgári jogi igény kielégítése során a kétszeres elvonás tilalma, valamint a jogbiztonság és a tisztességes eljáráshoz való alapvető jog érvényesülésének sérelme megállapítható-e?

Megállapítások: A tanulmányban dogmatikai megközelítéssel ismertetjük a vagyonekbevitel és a polgári jogi igény funkcióit, főbb jellegzetességeit, bemutatva a két jogintézmény korábbi, valamint jelenlegi anyagi jogi és eljárásjogi szabályozását. Napjaink jogelméleti, jogtudományi kutatásainak időszerű témájaként vetődik fel a magyar jogállami büntetőhatalom vizsgálata. A vizsgálat – időszerű témaként – veti fel annak kérdését, hogy a 21. századi jogállami büntetőhatalom gyakorlásával szemben merülhetnek-e fel kételyek. Göröcső

* A mű a TKP2020-NKA-09 számú projekt a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Alapból biztosított támogatással, a Tématerületi Kiválósági Program 2020 pályázati program finanszírozásában valósult meg.

alá vesszük a vagyonekhozás és polgári jogi igény érvényesítése közötti kollízió fennállását, és – ha van ilyen – hatását a jogalkotásra, a jogalkalmazásra.

Érték: Következtetésünk az, hogy jogállamban – a kétszeres elvonás tilalmára tekintettel – nem növelhető a terhelt hátránya a bűncselekménnyel okozott kár kétszeres megfizetésével, részben az államnak vagyonekhozás formájában, másrészt az úgynevezett „állami” költségvetési szervnek, a sértettnek polgári jogi igényként. A feltárt jogi helyzet is rámutat, hogy a jogállamiság alapvető elemeit – különösen a jogbiztonságot, a tisztességes eljárás követelményét – biztosítani kell a jogalkotásban és a jogalkalmazásban. Ennek lehetőségét a hatályos magyar jogi szabályozásban meg kell teremteni, ennek tartalmi meghatározása azonban további – jövőbeni – kutatás tárgya.

Kulcsszavak: vagyonekhozás, polgári jogi igény érvényesítése, jogállamiság, kétszeres (vagyon) elvonás tilalma

Abstract

Aim: As a starting point of our investigation, we chose a real case, which included confiscation of assets and a civil law claim defined by criminal procedural law. This case is unique in a sense that the civil law claim of the aggrieved party, ‘a state institution’ arose only after the final decision on the confiscation of assets.

Methodology: Our choice fell on this case, because we intend to investigate whether the prohibition of double confiscation, the right for just procedure and the due process of law were violated by the confiscation of assets and the satisfaction of civil law claim.

Findings: In our study we describe the functions and main characteristics of confiscation of assets and civil law claims and we outline the former and actual regulations of these two legal institutions as codified in substantial and procedural law. The examination of the punitive power of Hungarian constitutional state is a topical issue in contemporary research concerning legal literature and jurisprudence. Our examination – as a topical issue – focusses on the question whether there can be any doubt concerning the punitive power of a constitutional state in the 21st century. We examine the collision between the confiscation of assets and civil law claims and – if there any – its influence on legislation and judicature.

Value: Our conclusion is that in a constitutional state – as a result of the prohibition of double confiscation – the detriment of the accused cannot be increased by a dual confiscation, partly to the benefit of the state in the form of confiscation of assets, and partly to the benefit of a so called ‘state’ fiscal institution by a civil law claim. The examined legal case illustrates that the basic elements of a constitutional state – especially the due process of law, the

right for just procedure – have to be provided by legislation and judicature. This possibility has to be codified in actual Hungarian legal regulations, but its content is the topic of future research.

Keywords: confiscation of assets, civil law claim, constitutional state, prohibition of double confiscation

Bevezetés

„Az emberek együttélésének kezdetleges szakaszában a jogsértések megtorlása a magánbosszú és később a vérbosszú által történt.” (Balogh, 1898).

Akit sérelem ért bosszút állt, melynek korlátja nem volt, csak a sértett habitusa, bosszúvágya határozta meg bosszújának mértékét. A fejlődés egy magasabb foka, az úgynevezett vérbosszú kora, amikor nem maga a sértett, hanem a vérrokonai, törzse vagy nemzetsége gyakorolta a megtorlást (Horváth, 1981). Az ősközösségi társadalmakban, a törzsi-nemzetségi közösségek felbomlásakor lassan kialakult és a rabszolgatartó államokban már általánossá vált a talio intézménye (ius taliones), amely az azonos mérvű megtorlás jogaként a „szemet szemért, fogat fogért” elvet juttatta kifejezésre. Az állami büntető igazságszolgáltatás (suprema criminalis jurisdictio), a mai büntetőjog és büntető eljárásjog hosszú történelmi fejlődés során alakult ki.

„A magán- és vérbosszú rendkívül kedvezőtlen társadalmi következményeit viszonylag korán felismerték és korlátozására fokozatosan szélesedő világi és egyházi erőfeszítést tettek.” (Blaskó, 2011). A bűncselekmény esetleges közjogi eleme csak másodlagos volt, és csak a sértettekhez tartozott a büntetőigény érvényesítése. Ez azon a nézetten alapult, hogy bűncselekmények az állam érdekét, rendjét nem sértik és veszélyeztetik. A büntetőjog közjogiasodását alapozta meg, készítette elő a compositio, a megváltás elve, amely a tettes által a sértettnek, illetve a közösségének a bosszú elengedéséért adott vagyoni (megváltással) elégtétellel egyezett meg. A sértett lemondott a bosszúról egy bizonyos váltságdíjért, vérdíjért, amelynek egy része, majd később az egész a törzsfőt, a fejedelmet vagy a királyt illette meg. A megváltás intézménye az ókori rabszolgatartó államokban alakult ki, majd a korai feudális viszonyok között teljesedett ki (Blaskó, 2011).

„A megváltás a vérbosszú, a talio mellett fokozatosan alakult ki, majd azokkal együtt párhuzamosan létezett, később szűkült, s végül az állami büntetőjog akarata erősödésével – amikor már a tettes és a sértett egyaránt köteles volt elfogadni a felajánlott békés elintézését, mivel a bíróság már segítette és segíthette a védelemért hozzáfordulót – az országok többségében egyre inkább átalakult, kivételessé vált, illetőleg a magánjog körére szűkült.” (Blaskó, 2011).

A jelentősebb változás tehát az állami büntetőjogi akarat és érvényesíthetősége szélesedésével következett be, amikor általánossá vált az anyagi jóvátétel, a megváltás intézménye. Amennyiben a felek egymással megállapodást kötöttek, a tettes bűnét pénzváltással rendezhette. A közhatalom erősödésével pedig az állam elkülönült szervei vették át az igazságszolgáltatás feladatait. Hosszú történelmi folyamat eredményeként – törésektől, visszaesésektől is kísértén – a büntetés kiszabása és végrehajtása fokozatosan állami feladattá vált (Blaskó, 2020). A virágzó középkortól kezdődően egyre jobban közjogiasodott a büntetőjog. Az újkor hajnalától pedig a bűncselekmények elkövetőivel szemben a büntetés jogát az állam gyakorolja. A jogrendet sértő és veszélyeztető cselekményekkel szembeni büntetőigény érvényesítése, a *ius puniendi* állami feladat, mely a 19. századra már Európában, így hazánkban is állami monopóliummá vált.

A vagyonekobbzás jogintézményének történeti előzményei honi (büntető)jogunkban

A vagyoni büntetéseket tehát széles körben alkalmazták a rabszolgatartó és feudális társadalmak büntetőjogában. Amint azt fentebb már vázoltuk, a büntetőjog történetében egész korszakok alatt a különféle váltságdíjak, kompozíciók formájában megjelenő vagyoni büntetés volt a büntetési rendszer alapja, a büntetőjog „közjogiasodása” idejében pedig széles körben alkalmazták a vagyonekobbzást. A római jogban a császárság idején ezt az intézményt az uralkodó legtöbbször a saját gazdagodására használta fel. A korai feudális német jogban a halálbüntetéssel feltétlenül együtt járt a vagyonekobbzás, főleg a politikai jellegű büntettek esetében. A halálbüntetés rendszerinti velejárója a középkor honi büntetőjogában a vagyonekobbzás. A fej- és jószágvesztésre ítélt vagyona a koronára háramlott. Így például Werbőczy jogkönyvében a hűbéri jogból már ismert hűtlenség szankciója a fej- és jószágvesztés, míg a hatalmaskodásé a fej- vagy jószágvesztés volt.

Igen elterjedtek voltak persze a vagyoni jellegű szankciók az újkori, a polgárosodó, majd polgári társadalmak büntető törvénykönyveiben is. A felvilágosodás korának büntetőjogában a vagyonekobbzás többnyire meghatározott vagyontárgyakra specializálódott. II. József 1787. évi büntetőtörvénykönyve¹ elfogadta azt, hogy a büntetés nem sújthat ártatlanokat, így az elkövető

1 Magyarországon az első hatályos (de nem magyar) büntető törvénykönyv a II. József által 1787. április 2-án rendeleti úton kihirdetett *Sanctio Criminalis Josephina* volt, amely 1790. január 28-án, az uralkodó halálát követően veszítette el hatályát.

családtagjait sem. Ezért úgy rendelkezett, hogyha a bírónak adott esetben ki kellett mondania a vagyonek kobzást, úgy az elkönfiskált vagyónból méltányos tartást kellett biztosítani az elítélt feleségének és gyermekeinek (Hajdú, 1971). II. Lipót 1786-ban kiadott toscanai büntetőtörvénykönyve² pedig a felségsértés bűncselekményének megszüntetésével egyszer s mindenkorra megtiltotta az ártatlan családtagokat sújtó vagyonek kobzást (Hajdú, 1971).

Az 1789-es francia polgári forradalom nyomán már 1790-ben eltörölték a vagyonek kobzást, jóllehet később a Code Pénalba rövid időre visszakerült, de 1817-ben ismét eltörölték. A Btk.-ba való ismételt beiktatására – egyes politikai büntettek nézve – csak 1918-ban került sor. A korabeli polgári társadalmak a vagyonek kobzást azon elméleti alapról tagadták, hogy e büntetési nem, figyelemmel arra, hogy csak a vagyonosokat érintheti, a társadalom rétegződésére, osztályszempontokra tekintettel egyenlőtlen. Érdemes közbevetni, hogy a másik vagyoni jellegű szankció, a pénzbüntetés vonatkozásában az osztályszempontokra nem voltak tekintettel. Napjainkra jellemzővé vált, hogy főként a szervezett bűnözés, kiemelten a kábítószer- és fegyverkereskedelem, illetve egyéb üzletszerűen elkövetett bűncselekmények szankcionálásának gyakori eszköze a vagyonek kobzás, mint ami megteremti a lehetőségét a fenti jellegű bűncselekmények elkövetéséből származó javak elvonásának. Ennélfogva válik a vagyonek kobzás – represszív jellegén túl – a prevenció, illetve az ügynevezett helyreállító igazságszolgáltatás fontos elemévé (Hollán, 2008). A vagyonek kobzás az alkotmányos jogállamban már nem vonatkozik az elkövető legálisan szerzett vagyónára, hanem csak a bűncselekmény útján szerzett vagyontól való megfosztásra terjedhet ki.

1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex, I. Btk.)³

A Csemegi-kódex – az I. magyar Btk. – magát a vagyonek kobzás kifejezést nem tartalmazta. Ekkor még a bűncselekményből eredő vagyon elvonását részben ellentétesnek tartották a magántulajdon sérthetlenségének elvével, illetve a vagyonek kobzást nem tekintették elégséges eszköznek az individualizáció vonatkozásában (Lajkó, 2015). A törvény 125. §-a azonban nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a büntető ítélet „vagyoni elégtételről” is rendelkezzen.

2 E törvénykönyv 45. §-ára történő hivatkozással került sor annak javaslására, hogy az 1795-ös magyar büntetőkönyv-tervezet ne tartalmazza a vagyonek kobzást.

3 1878. évi V. törvénycikk (a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről), melyet az uralkodó 1878. május 27-én szentesített és 1880. szeptember 1-jén lépett hatályba.

E vonatkozásban a polgári törvényekre utal.⁴ Látnunk kell azonban, hogy mindaddig, amíg a II. magyar Btk., az 1961. V. törvény (a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről) mellékbüntetésként nem vezette be a vagyoneklobzást, büntetési rendszerünkben – ha külön jogszabályokban⁵ megjelenve is –, de elrendelhető joghátrány volt.

1915. évi XVIII. törvénycikk⁶

Magyarországon az ingó és ingatlan vagyona kiterjedő zárlatot (vagyoneklobzást) először az 1915. évi XVIII. törvénycikk⁷ (a hazaárulók vagyoni felelősségéről) rendelt el. Zárlat alá esett, vagyis az államra szállt annak a belföldön található ingó és ingatlan vagyona, akit a háború idejében az a nyomatékos gyanú terhelt, hogy az ellenséghez pártolt, és azt akár kémkedéssel, fegyveres szolgálattal vagy más szolgáltatással támogatta, vagy evégből ellenséges csapathoz csatlakozott, avagy önként ellenséges területre távozott. Aki az előbb említett cselekményekkel a magyar büntetőtörvényekben meghatározott fel ségsértést vagy hűtlenséget követett el, a cselekményéből eredő kár stb. megtérítéséért, tekintet nélkül annak nagyságára, az államra szálló belföldön található vagyonával felelt.

A szóban forgó törvény tehát a hazaáruló cselekményért való vagyoni elégtétel módját és mértékét akként állapította meg, hogy a cselekmény elkövetésével a tettesnek egész – tehát ingó és ingatlan, aktív és passzív – vagyona ex lege az államra szállt át. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy ez az intézkedés alap gondolatánál fogva nem azonos a régebbi büntetőjogi rendszerekben mellékbüntetésként ismert vagyoneklobzás intézményével. A vagyon elvesztése, amely a hazaáruló tettet a törvényjavaslat szerint éri, jogszerű magánjogi következménye a kárért való felelősségének, s csupán a felelősség módja és mértékének megállapítása az, amiben a törvényjavaslat túlmegy az érvényben levő magánjogi elveken. Annak elkerülése érdekében, hogy az elkövető később ne legyen kizárva a vagyonszerzés lehetőségéből, a vagyon elvesztése a bűncselekmény elkövetéséig szerzett vagyona terjedt ki.⁸ Az államnak ezt az igényét egyébként kizárólag a Budapesti Királyi Törvényszék hatáskörébe és illetékes ségibe tartozó perrel kellett érvényesíteni.

4 „A büntető ítéletben megítélt vagyoni elégtétel tekintetében, az elévülést, valamint annak félbeszakítását a polgári törvények szabályozzák.”

5 A vagyoneklobzás alkalmazását biztosító jogszabályok döntően – e tanulmányban nem részletezendő – az ország sorsát érintő politikai fordulatokhoz kötődve jelentek meg.

6 Szentesítve: 1915. VI. 13-án.

7 Kihirdetve: 1915. VI. 17-én.

8 1915. évi XVIII. törvénycikk indokolását a hazaárulók vagyoni felelősségéről.

1919. évi XI. néptörvény

Megjelent a vagyonekobbzás az 1919. évi XI. néptörvény (a népköztársasági államforma védelméről) 8. §-ában is, mely elrendelte, hogy: „*Aki az e néptörvény 1-3. §-aiban meghatározott valamely büntettet követ el, a cselekményéből keletkezhető kársérelem és egyéb hátrány megtérítéséért – tekintet nélkül a hátrány nagyságára és arra, hogy a hátrány tényleg bekövetkezett-e – Magyarországon található összes ingó és ingatlan vagyonával akkép felel, hogy az a bűncselekmény elkövetésével – a házastárs házassági vagyoni jogi igényeinek és általában harmadik személyek szerzett jogainak sérelme nélkül – törvénytől fogva az államra száll.*” Az 1–3. szakaszokban meghatározott bűncselekmények közé tartozott többek között Magyarország népköztársasági államformájának erőszakkal való megváltoztatása, illetve, ha e cselekmény lázadással párosult, továbbá e büntett elkövetésére nyilvánosan, szóval vagy irat, sajtótermék vagy képes ábrázolat terjesztésével vagy közszemlére kiállítása útján egyenes felhívás intézésével került sor. Amennyiben az állam igényének „tisztába hozása” a bünvádi eljárás befejezését jelentékenyen késleltette, az államnak ezen igényéről a polgári bíróság döntött. Polgári bíróság döntött az államnak ezen igénye felől abban az esetben is, ha a bünvádi eljárást a terhelt távolléte vagy halála miatt vagy egyéb okból megindítani vagy folytatni nem lehetett.⁹

1921. évi III. törvénycikk¹⁰

Az 1921. évi III. törvénycikk (az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről) 10. §-a elrendelte, hogy azokkal szemben, akik e rendtörvényben meghatározott valamely büntettet¹¹ követték el, a bíróság ítéletében az államkincstár javára belátása szerint megállapítandó összegű, és az elítélt vagyoni viszonyaihoz mért, az elítélt egész vagyonának elkobzásáig terjedhető vagyoni elégtételt állapítson meg. A vagyoni elégtétel szabadságvesztés-büntetésre nem volt átváltoztatható, egyébként azonban a pénzbüntetéssel esett egy tekintet alá. A törvény nyomatékosította, hogy vagyoni elégtétel alkalmazását katonai büntetőbíráskodás alá tartozó ügyekkel szemben is csak a polgári büntetőbíró-ság rendelhette el.

9 A polgári per egyedül és kizárólag a Budapesti Polgári Törvényszék hatáskörébe és illetékességéhez tartozott.

10 Kihirdetve: 1921. IV. 06-án.

11 A rendtörvény többek között büntetni rendelte azt, aki az állam és társadalmi törvényes rendjének erőszakos felforgatására vagy megsemmisítésére, különösen valamely társadalmi osztály kizárólagos uralmának erőszakos létesítésére irányuló mozzalmat vagy szervezkedést kezdeményezett vagy vezetett.

1921. évi XLIII. törvénycikk¹²

Az állam javára való vagyonszállás (vagyonelkobzás) körét az 1921. évi XLI-II. törvénycikk (a hazaárulók vagyoni felelősségéről szóló 1915. évi XVIII. törvénycikk kiegészítéséről) aszerint terjesztette ki, hogy amennyiben e törvénycikk értelmében vagyoni felelősséggel tartozó személy vagyonához harmadik személy jogával vagy egyébként korlátolt tulajdonjog, hitbizomány birtoklása vagy várományosi joga, haszonélvezet vagy egyéb korlátolt jog tartozik, ez a jog ugyanazon korlátok közt száll át az államra, amint a felelős személyt illette.¹³

1930. évi III. törvénycikk¹⁴

Az 1930. évi III. törvénycikk (a katonai büntető törvénykönyv életbeléptetéséről és a közönséges büntetőtörvények egyes rendelkezéseinek ezzel kapcsolatos módosításáról és kiegészítéséről) (Ktbtk.) úgyszintén rendelkezett a vagyonelkobzásról.¹⁵ A hűtlenség büntetetének elkövetéséért (ez alá esett például a katonai titok vagy a magyar állam egyéb fontos érdekeit, így különösen nemzetközi vagy gazdasági helyzetét érintő más titok kikémlelése vagy jogosulatlan megszerzése) a Ktbtk. 70. §-a szerint a hivatalvesztést és a politikai jogok gyakorlatának felfüggesztését is meg kellett állapítani, a külföldit az országból ki kellett utasítani és a visszatéréstől örökre el kellett tiltani, a belföldit pedig abból a községből, ahol tartózkodása a magyar állam érdekeire veszélyes, akkor is ki lehetett tiltani, ha az az elítéltnél illetőségi helye. Emellett a bíróság az ítéletben az államkincstár javára belátása szerint és az elítélt vagyoni viszonyaihoz mérten, az elítélt egész vagyonának elkobzásaig terjedhető vagyoni elégtételt állapíthatott meg, amelyet szabadságvesztés-büntetésre nem lehetett átváltoztatni, egyébként azonban a pénzbüntetéssel esett egy tekintet alá.¹⁶

12 Kihirdetve: 1921. VIII. 19-én.

13 E jogszabály alkalmazásával kerülhetett sor például a Károlyi vagyon 1923-as elkobzására.

14 Kihirdetve: 1930. I. 30-án.

15 Megjegyezzük, hogy a hazai második katonai büntető törvénykönyv, az 1948. XII. 30-án kihirdetett 1948. évi LXII. törvénycikk (a katonai büntetőtörvénykönyvről) a vagyonelkobzásról nem tartalmazott rendelkezést.

16 Emellett a hűtlenség elkövetéséért akár előzetesen, akár utólag kapott ajándékot vagy jutalmat minden esetben el kellett kobozni, ha pedig az elkobzás nem volt foganatosítható, az elítéltet arra kellett kötelezni, hogy a kapott értéknek vagy a juttatott vagyoni előnynek megfelelő összeget az államkincstárnak fizesse meg.

1939. évi II. törvénycikk¹⁷

A 1939. évi II. törvénycikk (a honvédelemről) 213. §-a a teljes vagyon elkobzására kiterjedően is rendelkezett. Eszerint az e törvényben meghatározott büntett és jogtalan vagyoni haszonszerzés céljából, avagy nyereségvágyból elkövetett vétség¹⁸ miatt a bíróság ítéletében az államkincstár javára belátására hagyott összegű és az elítélt vagyoni viszonyához mért, az elítélt egész vagyonának elkobzásáig terjedhető vagyoni elégtételt állapíthatott meg.¹⁹ A vagyoni elégtétel szabadságvesztés-büntetésre nem volt átváltoztatható, egyébként azonban a pénzbüntetéssel esett egy tekintet alá.

1945. évi VII. törvény²⁰

Az 1945. évi VII. törvény (a népbíráskodás tárgyában kibocsátott kormányrendeletek törvényerőre emeléséről) II. számú melléklete, a 1440/1945. (V. 1.) ME számú rendelet [a népbíráskodásról szóló 81/1945. (II. 5.) ME számú rendelet módosítása és kiegészítése tárgyában] a népbíráskodás büntetési nemei között sorolta fel a vagyonelkobzást. A népbíróság teljes vagyonelkobzás helyett a vagyon meghatározott hányadának vagy egyes vagyontárgyaknak elkobzását is kimondhatta.²¹

1950. évi II. törvény (Bt.)²²

A Csemegi-kódex Első Rész Általános határozatainak helyébe lépő 1950. évi II. törvény (a büntetőtörvénykönyv általános részéről, Bt.)²³ 30. §-a a büntetések

17 Kihirdetve: 1939. III. 11-én.

18 E büntettek, vétségek, illetve kihágások körébe tartoztak például: a levontekötelezettségek megszegése; a hadkötelezettséggel összefüggő bűncselekmények; a hadkötelezettség kijátszása testi épség megsértésével vagy fondorlattal; behívóparancs iránti engedetlenség tanúsítása; tilos nősülés; a honvédelmi munkakötelezettséggel összefüggő bűncselekmények; a honvédelemmel összefüggő hivatali bűncselekmények; a honvédelem érdekét veszélyeztető egyéb bűncselekmények.

19 Ezt kiegészítendő további rendelkezés szerint az e törvényben meghatározott büntett vagy vétség elkövetéséért akár előzetesen, akár utólag kapott ajándékot vagy jutalmat az előbbi bekezdés alkalmazására tekintet nélkül el kellett kobozni. Amennyiben az elkobzás nem volt foganatosítható, az elítéltet arra kellett kötelezni, hogy a kapott értéknek vagy juttatott vagyoni előnynek megfelelő összeget az államkincstárnak fizesse meg.

20 Kihirdetve: 1945. IX. 16-án.

21 Az ME rendelet lehetőséget adott arra, hogy ha alaposan tartani lehetett attól, hogy az, akit a népbíróság hatáskörébe tartozó büntett nyomatékos gyanúja terhelt, a vagyonának vagy vagyonához tartozó dolgoknak elidegenítése vagy elrejtése által a vagyonelkobzás foganatosítását megghiúsítja, úgy a néptűgyészség az ingóságaira büntügyi zárlatot, illetőleg mind ingó, mind ingatlan vagyonára biztosítási végrehajtást rendeljen el.

22 Hatályba lépett: 1951. I. 1-jén.

23 A Bt. (A hatályos anyagi büntetőjogi szabályok hivatalos összeállítása) két alkalommal (1952-ben és 1957-ben) került kiadásra.

között sorolta fel a vagyoneklobzást. Ehhez képest (rendszerint) sajátos a 31. §-ban írt rendelkezés, amely szerint: „*A halálbüntetés és a börtön mindig főbüntetések. A többi büntetések mellékbüntetések, azokban az esetekben azonban, amelyekben azt a törvény külön rendeli, az illető büntett miatt főbüntetésként alkalmazhatók.*”

A Btá. 38. §-ában írt rendelkezés szerint vagyoneklobzásnak általános jelleggel nem, csak azokban az esetekben volt helye, amelyekben a törvény ezt külön elrendelte. Azt akár az elkövető egész vagyonára, akár vagyonának meghatározott részére vagy hányadára, illetőleg egyedileg meghatározott egyes vagyontárgyaira is ki lehetett mondani. Továbbá ki lehetett terjeszteni azokra a vagyontárgyakra is, amelyeket az elkövető a hatóság kijátszása végett másra ruházott át, feltéve, hogy a szerző az átruházás céljáról tudott, úgyszintén azokra a vagyontárgyakra is, amelyeket az elkövető a büntett elkövetése után másra egyenesen átruházott.

A vagyoneklobzás jogintézményének alakulása honi büntetőjogunkban a 20. század második felétől

1961. évi V. törvény (II. Btk.)²⁴

A vagyoneklobzás a magyar büntetőtörvénykönyvekben – amint fentebb már láthattuk – először az 1961. évi V. törvény 35. § (2) bekezdés 6. pontjában jelent meg mint a vagyont érintő legsúlyosabb mellékbüntetés.²⁵ Olyan anyagi jellegű hátrány, mely „*a főbüntetés generál- és speciálpreventív hatásának fokozására alkalmas*” (Földvári, 1970, 172). Alkalmazásának feltételeit, illetve mértékét²⁶ – módosítást követően – az 55–56. §§ rögzítették.²⁷ Ilyen feltétel volt többek között, hogy a törvény Különös Része a főbüntetésen felül a vagyoneklobzás alkalmazását kifejezetten előírja, illetve megengedje. Az alkalmazása

24 Hatályba lépett: 1962. VII. 1-jén.

25 A törvény a Btá.-tól eltérően a mellékbüntetéseket, így a vagyoneklobzást is már a főbüntetésektől elkülönítve, önálló bekezdésben szabályozta.

26 A Btk. 92. §-a fiatalokorra nézve kizárta a vagyoneklobzás lehetőségét. Sajátosan alakította a korabeli bírói gyakorlatot a Legfelsőbb Bíróság állásfoglalása, amely szerint a vagyoneklobzást öt évet meghaladó szabadságvesztés kiszabása esetén akkor is kötelező volt kimondani, ha a vádlott az eljárás adatai szerint vagyontalan volt.

27 Meg kell jegyezni, hogy a Btk. úgynevezett relatív határozott szankciórendszerében a vagyoneklobzás – mint mellékbüntetés, majd később a III. Btk. 2001. évi CXXI. törvénnyel történő módosítását követően, már mint intézkedés – mindmáig megőrizte relatív határozatlan jellegét, hiszen alsó és felső határa a törvényben nincs megjelölve. Igaz ez a pénzüsszegben kifejezett változatára is. Ennélfogva a nagyságának határait megszabó tényező nem lehet más, mint önmagában az illegálisan szerzett vagyon nagysága.

során előidézett joghátrány nemcsak az elkövetőt, hanem adott esetben eltartott rokonait, családtagjait is sújtotta. A vagyonekobbzást az elkövetőnek egész vagyonára, vagyonának meghatározott részére vagy hányadára, illetőleg egyedileg meghatározott egyes vagyontárgyaira lehetett kimondani. Továbbá kimondható volt azokra a vagyontárgyakra is, amelyeket az elkövető a vagyonekobbzás megghiúsítása végett másra ruházott át, feltéve, hogy a szerzőnek az átruházás céljáról tudomása volt; úgyszintén azokra a vagyontárgyakra is, amelyeket az elkövető a bűncselekmény elkövetése után másra ingyenesen átruházott.

A Btk. Különös Részeinek több fejezete a záró rendelkezése között tartalmazta azt az utalást, hogy az adott fejezetben meghatározott bűncselekmények esetén vagyonekobbzásnak is „helye van”.²⁸

A Btké. (az 1962. évi 10. törvényerejű rendelet a Büntető Törvénykönyv hatálybalépéséről, végrehajtásáról és egyes szabálysértésekről) 27/A. §-ának módosítását az 1971. évi 28. sz. törvényerejű rendelet 80. §-a iktatta be. Eszerint az állam az elkobbzott vagyon erejéig felelt az elítéltnak a vagyonekobbzást kimondó ítélet jogerőre emelkedésekor jogszabály, bírósági (hatósági) határozat vagy visszterhes szerződés alapján jóhiszemű személlyel szemben fennálló kötelezettségéért. A vagyon egy részének, hányadának vagy egyedileg meghatározott vagyontárgyaknak az elkobbzása esetén az állam felelőssége csak akkor állt fenn, ha az elítélt vagyonekobbzás alá nem eső vagyonára vezetett végrehajtás eredménytelen volt.

1978. évi IV. törvény (III. Btk.)²⁹

Az 1978. évi IV. törvény (a Büntető Törvénykönyvről) hatálybalépésekor a vagyonekobbzást mint mellékbüntetést a 38. § (2) bekezdés 6. pontja sorolta fel, részletes szabályait pedig a 62–63. §§-ok tartalmazták. Megállapítható, hogy a jogalkotó (sem rendszertanilag, sem tartalmilag) nem eszközölt alapvető változtatást a korábbi Btk.-hoz képest.

28 Ide tartoztak például az állam elleni bűncselekmények (Btk. IX. Fejezet), a béke és az emberiség elleni bűncselekmények (Btk. X. Fejezet), tiltott határátlépés (Btk. 203. §), embercsempészség (Btk. 204. §), hazatérés megtagadása (Btk. 205. §), az üzérkedés minősített esetei (Btk. 236. §), a visszaesőként üzletszerűen elkövetett árdragítás (Btk. 238. §), közellátási bűncselekmény (Btk. 240. §), pénzhamisítás (Btk. 241. §), a devizagazdálkodást sértő bűncselekmény (Btk. 247. §), külföldre szökés (Btk. 313. §).

29 Hatályba lépett: 1979. VII. 1-jén. Lásd a vele egy időben hatályba lépett 1979. évi 5. törvényerejű rendelet (a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról) 1. §-át. Eszerint „A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: Btk.) 1979. július hó 1. napján lép hatályba.” A 32. § (1) bekezdése szerint pedig: „Ez a törvényerejű rendelet 1979. július hó 1. napján lép hatályba.”

E mellékbüntetés alkalmazhatóságának általános feltétele az volt, hogy az elkövetőnek „megfelelő vagyona” legyen.³⁰

Megfelelő vagyon esetén is – különös feltételként – csak akkor kerülhetett sor a vagyonekobbzás alkalmazására, ha a Btk. Különös Része az adott bűncselekmény esetén ezt lehetővé tette, illetve, ha a bűncselekmény elkövetése haszonszerzés (vagyoni előnyre törekvés) céljából történt.³¹ Egyébként a Btk. a vagyonekobbzás kötelező esetein túl, alkalmazásának a bíróság mérlegelésétől függő eseteit is meghatározta.

Továbbra is elkobbzás alá esett az a vagyon, amit az elkövető a vagyonekobbzás megghiúsítása végett akár visszterhesen, akár ingyenesen átruházott.³²

A Btk. – eredeti – 63. § (1) bekezdésében megfogalmazott szabály, ami szerint a vagyonekobbzás az elkövető egész vagyonára vagy meghatározott vagyontárgyára volt elrendelhető, az I. Büntető novellával azonban módosításra került.³³ A jogalkotó biztosította annak lehetőségét, hogy a vagyonekobbzás alkalmazásakor a bíróság messzemenően egyénesítsen.³⁴

Az állam vagyonekobbzással összefüggő felelősségéről a Btk. azért nem rendelkezett, mert erre vonatkozóan a polgári jog (Ptk.) szabályai voltak mérvadók. A gyakorlatban felmerült kérdésként, hogy ha a vagyonekobbzással fenyegetett bűncselekmény elkövetőjét kártérítési kötelezettség is terheli, a vagyonekobbzás adott esetben nem veszélyezteti-e a bűncselekménnyel

30 A Btk. indokolása szerint vagyontalan elkövető esetén a vagyonekobbzás csupán jelképes lenne. A végrehajtás eredménytelensége a hatóságokra rótt többletterheléssel csorbítaná az ítélet tekintélyét is. Megfelelő vagyonként az jöhetett számításba, mely az elkövető és tartásra jogosult hozzátartozója létfenntartását nem veszélyeztette, amelyet azonosnak lehetett tekinteni a bírósági végrehajtás alól egyébként sem mentes vagyonnal. A végrehajtás alól mentes (vagyis vagyonekobbzás tárgyát nem képezhető) vagyontárgyakról az 1994. évi LIII. törvény (a bírósági végrehajtásról) rendelkezett.

31 Ennélfogva nemcsak a vagyon elleni, hanem valamennyi olyan bűncselekmény esetén szóba jöhetett a vagyonekobbzás, amelyeket vagyoni haszon érdekében követtek el.

32 A vagyonekobbzás alapjául általában az elkövető bűncselekmény elbírálásakor meglévő vagyona szolgált. A vagyonekobbzás kijátszásának megakadályozása érdekében biztosította a törvény annak lehetőségét, hogy a másra visszterhesen átruházott vagyontárgy is elkobbzás alá vonható legyen, feltéve, ha a vagyonszerző az átruházás céljáról tudomással bírt. Ezért a vagyonátruházás időpontja ilyen esetekben közömbös volt. Ingyenes vagyonátruházás esetén akkor is elrendelhető volt a vagyonekobbzás, ha az átruházás célja nem a vagyonekobbzás megghiúsítása volt, de akkor is, ha az ingyenes szerző a vagyonekobbzás céljával nem volt tisztában. Azoknak a bizonyítási nehézségeknek a kiküszöbölése érdekében, amelyek a vagyonátruházás céljának, ingyenességének, illetve visszterhes voltának a körében korábban felmerültek, a Btk. 2000. március 1-jei módosítása a vagyonekobbzás feltételeként csak a megszerző azon tudomását kívánta meg, hogy a vagyon bűncselekményből eredt. Ilyenkor a vagyonekobbzás olyan vagyonra is elrendelhető volt, ami az ítélet meghozatalakor már nem tartozott az elítélt vagyonához.

33 Az 1987. évi III. törvény (I. Bn.) 8. §-a megteremtette a lehetőséget arra, hogy a vagyonekobbzás meghatározott pénzüsszeget kifejezve is elrendelhető legyen. Az állandósult bírósági gyakorlatot figyelemmel kísérve megállapítható, hogy a bíróság akkor rendelte el meghatározott pénzüsszegetben a vagyonekobbzást, ha valamely vagyontárgy elkobbzása indokolatlanul, méltánytalanul súlyos hátrányt jelentett volna (például az elkövető tulajdonát képező, de családja által lakott ház elkobbzása helyett).

34 A bűncselekmény súlya, a főbüntetés mértéke mellett figyelembe vehették az elkövető személyi és vagyoni viszonyait, valamint családi körülményeit is.

okozott kár megtérítését. E kötelezettség vagyonekobzás hiányában kétségkívül az elkövetőt terhelte. Azonban vagyonekobzás alkalmazása esetén – amint az egyébként nem egyszer már előre látható volt – az elkövető vagyonának a mellékbüntetés végrehajtása után megmaradó része nem fedezte a kártérítési kötelezettségét. Ennek azonban a vagyonekobzás alkalmazhatóságának szempontjából nincs jelentősége, mert a bíróságnak a büntetőjogi rendelkezések alkalmazása során kizárólag azt kellett vizsgálnia, hogy az elkövetőnek megfelelő vagyona van-e, és a vagyonekobzás törvényi feltételei fennállnak-e. Amennyiben ezek a feltételek fennálltak, a vagyonekobzást kizárólag a büntetés kiszabási elvek alapulvételével kellett elrendelni, tekintet nélkül arra, hogy az elkövetőt terhelte-e kártérítési kötelezettség és az milyen mértékű volt. Az elkobzott vagyon erejéig az államra szállt a bűncselekménnyel okozott kár megtérítésének kötelezettsége.

A III. Btk.-nk több mint három évtizedig volt hatályban. A hatálybalépésétől eltelt időszak során a vagyonekobzással összefüggő rendelkezések is több ízben módosításra kerültek. Ezek részletes átnézése nem lehet e tanulmány feladata. Nem tekinthetünk el azonban néhány jelentősebb változtatás ismertetésétől.

Így kiemelés érdemel, hogy idővel a vagyonekobzás mellékbüntetését arra a vagyonra is el kellett rendelni, amelyet az elkövető a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyon helyébe lépő vagyoneként szerzett.

A Btk. 2001. évi CXXI. törvénnyel történő módosítása azonban már paradigmaváltással felérően érintette a vagyonekobzást. Az említett törvény 14–15. §-ai a vagyonekobzást a mellékbüntetések köréből kiemelve, az intézkedések közé sorolták be. A jogalkotó ezzel egyértelműen kinyilvánította, hogy a jövőben represszív joghátrányként vagyonekobzás már nem alkalmazható, vagyis – büntetés jellegét elveszítve – nem lehet eszköze a jogszerűen szerzett vagyon elvonásának. Ezen intézkedés – az elkövető bűncselekmény elkövetése előtti vagyoni helyzetének megfelelő in integrum restitutiot előíró – szabályai már nem céloztak meg büntetésben kifejezésre jutó vagyoni jellegű joghátrányokozást. A vagyonekobzással érintett vagyon körét, illetve az intézkedés alkalmazásának kötelező eseteit a Btk. 77/B. § (1) bekezdésének – itt nem részletezett – a)–e) pontjai határozták meg.

Azonban említést érdemel, hogy nevezett törvényhely b) pontja rendelkezett arról, hogy vagyonekobbzást kell elrendelni az elkövető valamennyi vagyonára, amelyet bünszervezetben való részvétel ideje alatt szerzett.³⁵

A jogellenes úton szerzett vagyon bűnös eredete akkor sem változik, ha az elkövető vagy a jogellenesen gazdagodott személy meghal, illetve gazdálkodó szervezet esetén annak átalakulása miatt jogutódlás történik. A jogutódlás nem lehet akadálya a vagyonekobbzás elrendelésének. További Btk. módosítás pedig előírta a vagyonekobbzás pénzösszegben kifejezett elrendelésének feltételeit is.³⁶

A vagyonekobbzás – most már mint intézkedés – elrendelésének abban az esetben is helyt adott a Btk., ha az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot vagy a cselekmény társadalomra veszélyességének csekély foka miatt nem volt büntethető.³⁷

A vagyonekobbzás jogintézménye hatályos büntetőjogunkban

2012. évi C. törvény (IV. Btk.)³⁸

A 2012. évi C. törvény (a Büntető Törvénykönyvről)³⁹ az első olyan honi büntető törvénykönyv, amely preambulomot is tartalmaz, felsorolva ebben mindazokat az alapvető értékeket, melyeket a Btk. véd.

35 Az említett b) pont esetében az ellenkező bizonyításáig vagyonekobbzás alá eső vagyonnak kellett tekinteni a bünszervezetben való részvétel ideje alatt szerzett valamennyi vagyont. Tehát a törvény azt a vélelmet juttatta kifejezésre, hogy szerzésük jogszerűtlenül történt. Ugyanakkor a vagyonekobbzást jogszerűen szerzett vagyon tekintetében nem lehetett elrendelni. Annak a lehetőségét, hogy a szóban forgó időszak alatt az elkövető jogszerűen jutott vagyonhoz nem lehetett kizárni. Ennek az ellentmondásos helyzetnek a feloldását és egyben a terheltnek kimentési lehetőséget – a büntetőeljárásban egyedülálló módon – a bizonyítási teher megfordításával biztosított a jogalkotó azzal, hogy a fent írt törvényi vélelem megdönthető. Az pedig, hogy az „ellenkező bizonyítást nyerjen” az elkövető alapvető érdeke volt. Ez úgy történhetett, hogy hitelt érdemlő módon igazolta a bünszervezetben való részvétele alatt szerzett vagyon jogszerűségét. Ennélfogva a törvény által állított vélelem megdöntésére irányuló bizonyítás sikerének kockázatát a terhelt viselte.

36 Így biztosított az állam büntetőjogi igényének az érvényesítése akkor is, ha a vagyon már nem lehet fel, illetve a vagyonekobbzás alá eső vagyon a többi vagyontól nem különíthető el, avagy az elkülönítés aránytalan nehézséget okozna. E rendelkezés egyúttal védi a jóhiszemű visszerthes vagyonszerzőt azzal, hogy a vagyont nem tőle vonják el, hanem pénzösszegben kifejezve az elkövetővel szemben rendelik el.

37 Az nyilvánvaló, hogy a Btk. Különös Részében írt tényállások tárgyi oldali elemeinek kimerítése gyermekkorú vagy kóros elmeállapotú személy által is megvalósulhat. Az ilyen személyek magatartásával kimerített tényállás (és ezzel összefüggésben létrejött vagyonszerzés) objektíve bírhat olyan társadalomra veszélyességgel, ami indokolttá teheti a vagyonekobbzás intézkedés elrendelését.

38 Kihirdetve: 2012. VII. 13-án.

39 Hatálybalépett: 2013. VII. 1-jén.

A III. Btk. kapcsán már szót ejtettünk a vagyonekობzással összefüggő 2001. évi CXXI. törvénnyel történő módosításról. A IV. Btk. rendszertanilag a „helyén” hagyta e szankciót, továbbra is érvényesnek tekintve azt a jogpolitikai megfontolást, miszerint a vagyonekობzás – elveszítve büntetés jellegét – olyan intézkedés, amelynek célja a bűncselekmény elkövetéséből eredő, valamint a törvényesen szerzett, de bűncselekmény elkövetésére fordított vagy arra szánt vagyon elvonása az állam javára (69. BKv). Ezután is szabályként érvényesül az, hogy elenyészett a jogszerűen szerzett vagyon ekobzásának lehetősége, a vagyonekობzás nem alkalmazható represszív joghátrányként.⁴⁰

Felvetődik a kérdés, hogy a vagyonekობzás szempontjából mit kell vagyonnak tekinteni. A vagyon fogalmának meghatározásával csak látszólag adós a jogalkotó, hiszen e vonatkozásban a polgári jogban – mint büntetőjogon kívüli jogforrásban – már bevett kategóriára támaszkodhat a büntetőjogi jogalkalmazás.⁴¹

A vagyonekობzással érintett vagyon körét – egyben az intézkedés alkalmazásának kötelező eseteit – a Btk. 74. § (1) bekezdésének a), valamint d)–f) pontjai határozzák meg. Akárcsak az ekobzás, a vagyonekობzás is alkalmazható önállóan, és büntetés vagy intézkedés mellett is.

A) A Btk. 74. § (1) bekezdés a) pontja szerint vagyonekობzást kell elrendelni arra „a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyonra, amelyet az elkövető a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett ...”. Az a vagyon, amit a fentiek szerint ténylegesen szerzett az elkövető – tipikusan – nem más, mint az elkövetésből eredő haszna. A bűnösen szerzett ilyen vagyon ekobzásának kötelezettsége e pontnak az alapján akkor áll fenn, ha olyan, bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyonról van szó, melyet 1. az elkövető a bűncselekmény elkövetése során, vagy 2. azzal összefüggésben szerzett.

ad. 1. Az elkövetés során szerzett – elkövetésből eredő – vagyon automatikusan nem azonosítható az elkövetés „időtartama” alatt szerzett vagyonnal. Erre „az elkövetésből eredő” kifejezéssel egyértelműen utal a jogalkotó.

40 Érdemes rámutatni, hogy a 2001. évi CIV. törvény (a jogi személlyel szemben alkalmazható büntetőjogi intézkedésekről) szerint a jogi személlyel szemben – intézkedésként – alkalmazható pénzbírság megtorló jellegű, ezért ezen jogintézmény és a vagyonekობzás együttes alkalmazásának nincs akadálya. Azonban nem lehet vagyonekობzást elrendelni arra a vagyonra (vagyon tárgyra) sem, amelyet a sértettek kell kiadni vagy visszaadni, vagy amely a sértetthez már visszajutott (BKv 67.), továbbá akkor sem, ha a sértett kára lefoglalással és kiadással megtérült (Kúria Bfv. II. 597/2013.).

41 A vagyon mint universitas iuris a dologi és kötelmi jogviszonyok egyetemlegessége. Így nem más, mint egy adott jogalany értékben meghatározott javainak, vagyis dolgokra vonatkozó, valamint más személyekkel szemben fennálló jogainak, illetve kötelezettségeinek az összessége. A polgári jog kizárja ebből a körből a nem vagyoni, azaz pénzben ki nem fejezhető javakat (például a személyiséghez kötődőket). Ugyanakkor a Btk. 76. §-ában adott értelmező rendelkezés, mintegy kiegészíti a szóban forgó kategóriát annak meghatározásával, hogy: „Ezen alcím alkalmazásában vagyonon annak hasznát, a vagyoni értékű jogot, követelést, továbbá bármely pénzben kifejezhető értékkel bíró előnyt is érteni kell.”

ad. 2. A bűncselekmény elkövetéséből eredő – azzal összefüggésben szerzett – vagyon realizálódása a deliktum elkövetésének időpontja utánra tehető. Idetartozik annak a vagyonnak az elkobzása, amit az elkövető az elkövetésért kapott.⁴² Amennyiben a közélet, avagy a nemzetközi közélet tisztasága elleni bűncselekmény elkövetése során a passzív vesztegető az aktív vesztegetőtől a vagyoni előnyt megszerzi, vele szemben arra, mint a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyonra a Btk. 74. § (1) bekezdés a) pontja alapján vagyonelkobzást kell elrendelni.⁴³ (BKv 78.)

B) A Btk. 74. § (1) bekezdés d) pontja szerint vagyonelkobzást kell elrendelni arra „*a vagyonra, amely a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyon helyébe lépett...*”. Az A) alatt írt vagyon megszerzésének jogszerűtlenségét nem változtatja meg az, ha a helyébe más vagyon lépett. Ha az elkövető a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyont megszerzése után „mobilizálja”, és például különféle üzleti, vállalkozási tranzakciókkal (átruházással, átalakulással stb.) más vagyonra „váltja”, nem kerülheti el a vagyon helyébe lépő vagyon elkobzását.

C) A Btk. 74. § (1) bekezdés e) pontja szerint vagyonelkobzást kell elrendelni arra „*a vagyonra, amelyet a bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása végett szolgáltatottak, vagy arra szántak...*”. A bűncselekmény elkövetéséhez szükség lehet olyan vagyonra (értéktárgyra, pénzre, ingatlanra stb.), amely megteremti a végrehajtást könnyítő vagy ahhoz szükséges feltételeket. Függetlenül attól, hogy az ilyen vagyont ki szolgáltatta, avagy ki szánta bűncselekmény elkövetése céljára, azt el kell kobozni. A jogalkotó megfogalmazásából arra lehet következtetni, hogy az ilyen vagyon elkobzásához elegendő annak bizonyítása, hogy azt bűncselekmény elkövetése céljából az ehhez szükséges vagy ezt könnyítő feltételek biztosítása végett szolgáltatották vagy arra szánták. Nem feltétele a vagyonelkobzás elrendelésének az ilyen vagyon elkövetés során történő felhasználása.

D) A Btk. 74. § (1) bekezdés f) pontja szerint vagyonelkobzást kell elrendelni arra „*a vagyonra, amely az adott vagyoni előny tárgya volt*”. A korábbi Btk. 2001. évi módosítása az elkobzásra és vagyonelkobzásra vonatkozó rendelkezések között fennálló párhuzamos szabályozás megszüntetése érdekében az elkobzásra vonatkozó szabályok közül kiemelte a vagyoni értékük és nem egyéb

42 Ide nem értve az elkövetésért kapott dolog értékesítéséből származó pénzüsszeget vagy az ezen vásárolt dolgot, mert ezek a Btk. 74. § (1) bekezdés d) pontja alapján esnek vagyonelkobzás alá.

43 Annak a vagyoni előnynek az elvonására, amelyet az aktív vesztegető csupán ígért, nincs törvényes alap.

veszélyességük miatt elkobozni rendelt dolgokat. A passzív vesztegetővel szemben nem lehet vagyoneklobzást elrendelni, ha a bűncselekmény elkövetése révén vagy azzal összefüggésben nem szerezte meg a vagyoni előnyt⁴⁴ (BKv 78.).

E) A Btk. 74. § (2) bekezdése szerint: „*A vagyoneklobzást el kell rendelni arra a bűncselekmény elkövetéséből eredő, a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyonra is, amellyel más gazdagodott. Ha gazdálkodó szervezet gazdagodott ilyen vagyonnal, a vagyoneklobzást a gazdálkodó szervezettel szemben kell elrendelni.*” A bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett vagyon bűnös eredetén nem változtat az sem, ha „gazdát vált”. A vagyoneklobzást akkor is el kell rendelni, ha nem a bűncselekmény elkövetője, hanem más – természetes vagy jogi személy – gazdagodott a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben bűnösen szerzett vagyonnal.

A hatályos szabályozás egyszerűsítette a harmadik személynek – a vagyoneklobzás megghiúsítása céljából – juttatott vagyon elkobzására vonatkozó rendelkezést. Amennyiben a vagyon szerzése Btk.-beli tényállást kimerítve történt jogellenesen, úgy a vagyont a Btk. 74. § (1) bekezdés a) pontja alapján kell elkobozni, mert az így vagyont szerző valójában elkövető. A harmadik személy vagyonszerzésének jogellenessége a tárgyalt esetben a polgári jogi értelemben vett gazdagodás (szerzés) jogellenességét jelenti, tekintettel arra, hogy vagyonáról annak a tulajdonosa rendelkezhet, az elkövető pedig nem tulajdonos. Az ilyen értelemben vett jogellenes gazdagodás körülményeinek arra kell utalniuk, hogy a harmadik személy szerzése az adott vagyonnak elkobzás alóli elvonására – a vagyoneklobzás megghiúsítására – irányul.

A Btk. 74. § (5) bekezdés b) pontjára utalással – mely szerint vagyoneklobzás nem rendelhető el „*arra a vagyonra, amelyet jóhiszeműen, ellenérték fejében szereztek ...*” – ad argumentum a contrario megjegyezzük, hogy a polgári jogi ügylet jogellenes akkor is, ha a szerző jóhiszeműen (a vagyon bűnös eredetéről nem tudva), de ingyenesen (egyébként alakilag jogszerűen) szerez. Ezért a vagyoneklobzást a jóhiszemű, ingyenes szerzővel szemben is el kell rendelni.

F) A Btk. 74. § (3) bekezdése szerint: „*Ha az elkövető vagy a (2) bekezdés szerint gazdagodott személy meghalt, vagy a gazdálkodó szervezet átalakult, a vagyoneklobzást a jogutóddal szemben kell elrendelni arra az (1) bekezdés vagy a 74/A. § szerinti vagyonra, amelyre a jogutódlás történt.*” A bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben jogellenesen szerzett vagyon

44 Amennyiben azonban az aktív vesztegető birtokából már kikerült a vesztegetésre szánt vagyoni előny, a Btk. 74 § (1) bekezdésének f) pontja alapján vele szemben vagyoneklobzást kell elrendelni arra a vagyonra, amely az adott vagyoni előny tárgya volt.

bűnös eredete természetesen akkor sem változik, ha az elkövető vagy – az előző pont szerint – jogellenesen gazdagodott személy halála miatt, illetve gazdálkodó szervezet esetén annak átalakulása miatt jogutódlás történik. Az ilyen jogutódlás nem lehet akadálya a vagyonekhozás elrendelésének.

G) A Btk. 74. § (5) bekezdése szerint: „*Vagyonekhozás nem rendelhető el a) arra a vagyonra, amely a büntetőeljárás során érvényesített polgári jogi igény fedezetéül szolgál, b) arra a vagyonra, amelyet jóhiszeműen, ellenérték fejében szereztek.*

ad. a) E törvényhely a) pontja alapján kizárt a vagyonekhozás elrendelése a büntetőeljárás során érvényesített polgári jogi igény fedezetéül szolgáló vagyonra. E rendelkezés egyrészt kizárja a kétszeres elvonás kimondásának lehetőségét ugyanarra a vagyonra, másrészt a jogalkotó kifejezésre juttatja a polgári jogi igény kielégítéséhez fűződő érdek elsődlegességét. Polgári jogi igény fedezetéül az a vagyon szolgál, melynek ezen igény érvényesítése céljából történt zár alá vétele a vagyonekhozást elrendelő határozat elrendelésének idején is fennáll.

1. Ha a bűnös úton elért vagyongyarapodás a polgári jogi igény megítélésével kimerül, akkor nincs helye vagyonekhozásnak. Ha azonban a megítélt polgári jogi igény a vagyongyarapodásnak csak egy részét meríti ki, akkor a fennmaradó részre – az egyéb törvényi feltételek fennállása esetén – vagyonekhozást kell elrendelni.

2. A polgári jogi igény érvényesítésének egyéb törvényes útra utasítása esetén a Btk. 74. §-a (5) bekezdésének a) pontja szerinti rendelkezés „nem akadálya a vagyonekhozás elrendelésének, amennyiben annak egyéb törvényi feltételei fennállnak” (BKv 69.).

ad b) Jelen törvényhely b) pontja kizárja annak az elkövető által eredetileg bűnösen szerzett vagyonnak az elkobzását, melyet harmadik személy jóhiszeműen (a vagyon bűnös eredetét nem ismerve), és ellenérték fejében (alakilag jogszerű polgári jogi aktussal) szerzett. A harmadik személy által jóhiszeműen, de nem ellenérték fejében (ingyenesen) szerzett – bűncselekmény elkövetéséből eredő – vagyonra a vagyonekhozást viszont el kell rendelni [lásd az E) pont alatt].

Kérdésként adódik, hogy több elkövető esetén ugyanarra a vagyontárgyra stb. nézve, elkövetőként „szétosztható-e” a vagyonekhozás. A Btk. több elkövető egyetemleges felelősségét ugyanarra a vagyonra nem teszi lehetővé.⁴⁵

45 „Ha a bűncselekményt többen követték el, minden egyes elkövetőnél külön-külön kell vizsgálni, hogy a vagyonekhozás elrendelésének feltételei fennállnak-e. Az intézkedés nem rendelhető el és nem hajtható végre egyetemlegesen.” (BKv 69).

H) A Btk. 74/A. § (1) bekezdése szerint: „Az ellenkező bizonyításáig vagyonekbobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni, és vagyonekbobzást kell elrendelni arra a vagyorra, amelyet az ekövető [...] 1. bünszervezetben való részvétele, 2. a kábítószert forgalomba hozatala, illetve az azzal való kereskedés ekövetésének, 3. az üzletszerűen vagy bünszövetségben ekövetett embercsempészség ekövetésének ideje alatt szerzett.”.

ad. 1. A szervezett bünszözség elleni küzsdelem egyik leghatékonyabb eszköze a bünszervezetek megfosztása vagyoni alapjuktól. Ezért a törvény általános szabályként – generális jelleggel – rendeli ekbobzni az ekövető bünszervezetben való részvételeének ideje alatt szerzett valamennyi vagyont. A bünszervezetben való részvétele ideje alatt szerzett valamennyi vagyonnal szemben a Btk. 74/A. § (1) bekezdése a) pontja azt a törvényi vélelmet juttatja kifejezésre, hogy szerzsük jogszerűtlenül történt. Erre tekintettel e vagyont „Az ellenkező bizonyításáig vagyonekbobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni...”.

ad. 2–3. A Btk. 74/A. § (1) bekezdése b) és c) pontjai azt a törvényi vélelmet juttatják kifejezésre, hogy a kábítószert forgalomba hozatala, illetve az azzal való kereskedés ekövetésének, valamint az üzletszerűen vagy bünszövetségben ekövetett embercsempészség ekövetésének ideje alatt szerzett valamennyi vagyont szerzsége jogszerűtlenül történt. Erre tekintettel e vagyont „Az ellenkező bizonyításáig vagyonekbobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni...”.

A Btk. a korábban hatékonyabb fellépést biztosít a nemzetközi szervezett bünszözség kiemelkedően veszélyes megjelenési formái, a kábítószert-kereskedelem, valamint az embercsempészség súlyosabban minősülő esetei ellen. A szóban forgó rendelkezés – expressis verbis – biztosítja annak a vagyoni bázisnak a felszámolását, mely nélkül ellehetetlenülhet a kábítószert-kereskedelem és embercsempészség.

I) A Btk. 74/A. § (2) bekezdés a)–q) pontjaiban foglalt rendelkezések a taxatív felsorolt deliktumokra nézve biztosítják, hogy az ellenkező bizonyításáig vagyonekbobzás alá eső vagyonnak kell tekinteni, és vagyonekbobzást kell elrendelni arra a vagyorra is, amelyet ekövetője a büntetőeljárás megindítását megelőző öt évben szerzett, ha a vagyont, illetve az ekövető életvitele az igazolható jövedelmi viszonyaihoz, személyi körülményeihez képest különösen aránytalan. A szóban forgó deliktumok felsorolásától eltekintünk.

J) A Btk. 74/A. § (3) bekezdése ellenben arról rendelkezik, hogy a vagyonekbobzást jogszerűen szerzett vagyont tekintetében nem lehet elrendelni. Így: „Nem rendelhető el vagyonekbobzás az (1) és (2) bekezdés esetében, ha az ekövető bizonyítja, hogy a vagyont nem büncselekményből származik.”

Annak a lehetőségét ugyanis, hogy a szóban forgó időszak alatt az ekövető jogszerűen (például öröklés) jut vagyont, eleve kizárni nem lehet. Az előbb írtakból esetleg adódó ellentmondásos helyzet feloldását és a terheltek kimentési

lehetőséget – jóllehet sajátos módon, a bizonyítási teher megfordításával – a szóban forgó törvényhely biztosít azzal, hogy a törvényi vélelem megdönthető. Ez pedig úgy történhet, hogy hitelt érdemlő módon igazolja a Btk. 74. § (1) és (2) bekezdés eseteiben annak a vélelemnek az ellenkezőjét, hogy az adott vagyon bűncselekményből származik, vagyis vagyon szerzése jogszerű volt. Az elkövető alapvető érdeke, hogy „az ellenkező” bizonyítást nyerjen. A törvény által állított vélelem megdöntésére irányuló bizonyítás sikerének kockázatát a terhelt viseli.⁴⁶

K) A Btk. 75. § (1) bekezdése szerint: „*A vagyonekobbzást pénzösszegben kifejezve kell elrendelni, a) ha a vagyonekobbzás alá eső vagyon már nem lelhető fel, b) ha a vagyonekobbzás alá eső vagyon az egyéb vagyontól nem különíthető el, vagy az elkülönítése aránytalan nehézséget okozna, c) a 74. § (5) bekezdés b) pontjában meghatározott esetben.*” A Btk. jelen szakaszában írt rendelkezés – a vagyonekobbzás pénzösszegben kifejezett elrendelésével – biztosítja az állam büntetőjogi igényének érvényesítését akkor is, ha a vagyon már nem lelhető fel, illetve a vagyonekobbzás alá eső vagyon az egyéb vagyontól nem különíthető el, vagy az elkülönítése aránytalan nehézséget okozna. Ugyanakkor e rendelkezés védelmet nyújt a jóhiszemű, visszerthes vagyonszerzőnek azzal, hogy a vagyont nem tőle vonják el, hanem a vagyonekobbzást pénzösszegben kifejezve az elkövetővel szemben rendelik el.

L) A Btk. 75. § (2) bekezdése szerint: „*A vagyonekobbzást akkor is el kell rendelni, ha a) az elkövető gyermekkor, kóros elmeállapot vagy törvényben meghatározott büntethetőséget megszüntető ok miatt nem büntethető, b) az elkövetőt megrovásban részesítették, c) az a kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről szóló törvényben meghatározott különleges védelem időtartama alatt nem hajtható végre.*” Kétségtelen, hogy a Btk.-ban írt tényállások tárgyi oldali elemeinek kimerítése gyermekkorú vagy kóros elmeállapotú személy által is megvalósulhat. Az ilyen személyek magatartása által kimerített tényállás (és az ezzel összefüggésben létrejött vagyonszerzés) objektíve bírhat olyan társadalomra veszélyességgel, ami indokoltá teheti a vagyonekobbzás elrendelését.⁴⁷

M) A Btk. 75. § (3) bekezdése szerint: „*Az elkobbzott vagyon törvény eltérő rendelkezése hiányában az államra száll.*” Szabályként az államot illeti az elkobbzott vagyon. A jogalkotó „a törvény eltérő rendelkezése hiányában” szövegezéssel

46 Amennyiben a vagyon törvényes eredetének bizonyításával a törvényi vélelem megdől, a Btk. 74. § (1) és (2) bekezdései alapján vagyonekobbzás nem rendelhető el (Btk. 74/A. § (3) bekezdés).

47 A Btk. – amint arra fentebb már utaltunk – vagyonekobbzás esetén is figyelemmel van a 2012. évi XCV. törvényre (a kölcsönzött kulturális javak különleges védelméről), és azzal összhangban az itt tárgyalt (2) bekezdés c) pontjában kizárja az elkobbzás lehetőségét.

biztosítja a nemzetközi jogsegély keretében elkobzott dolgok államok közötti megosztásának lehetőségét.⁴⁸

Amennyiben a büntetőeljárás olyan bűncselekmény miatt van folyamatban, amellyel kapcsolatban vagyoneklobzásnak lehet helye és alaposan tartani kell attól, hogy annak kielégítését megghiúsítják, a vagyoneklobzással elvonható vagyon, vagyonrész vagy vagyontárgy zár alá vétele akkor is elrendelhető, ha a nyomozás ismeretlen tettes ellen folyik, vagy terheltté nyilvánításra nem került sor (2/2008. BJE).

A polgári jogi igény jogintézményének történeti áttekintése honi (büntető- és büntetőeljárás-) jogunkban⁴⁹

Finkey szerint a 19. századig az „ezeréves magyar büntető eljárási gyakorlat nagy általánosságban ugyanazokon a fejlődési fokokon ment keresztül, melyeken a nyugateurópai büntető igazságszolgáltatás” (Finkey, 1903). A hazai jogtörténeti fejlődés kezdeti időszakában már megfigyelhető a bűncselekményhez kapcsolódó – sértetti oldalon felmerülő – kár megtérítésének igénye. A halálbüntetés alkalmazásának kilátásba helyezése mellett a kompenzáció intézménye (vérdíj fizetése) is szerepelt. A compositio ugyan már büntetés, de még tükrözi azt a régi felfogást, amely szerint célja elsősorban a sértettnek szolgálendő elégtétel, amelyet csak végső soron biztosít az államhatalom (Horváth, 1981).

Szent István törvénye szerint a tettes szándékos emberölésnél köteles volt az „államnak” (kincstárnak) és a sértett rokonainak is aranypénzt fizetni az elkövetett bűncselekmény kapcsán.⁵⁰

Nagy Lajos korában, de még Mátyás király uralkodása idején is elfogadott volt a megváltás intézménye. Werbőczy Hármaskönyve is részletesen felsorolta azokat a bűncselekményeket a korábbi királyi dekrétumokban rögzítettekkel hasonlóan, ahol a büntetést minden esetben megelőzte a felek kibékítését és az áldozat kártalanítását elősegítő kiegyezési kísérlet. Amennyiben ez eredményes volt, úgy megnyílt a tettes számára a büntetés alóli mentesülés, miközben a sértett is elégtételt kapott. (Ez a megoldás jellemző volt a korábbi és a későbbi évszázadokban egyaránt.) Amíg az állam a büntetés jogát nem vonta

48 A Bv. tv. 323. §-a szerint: „A vagyoneklobzást a bíróság értesítése, vagy a jogerősítési záradékkal ellátott és a 34/A. §-ban meghatározott követelményeknek megfelelő határozata alapján az állami adó- és vámhatóság az adóhatóság által foganatosítandó végrehajtási eljárásokról szóló törvény rendelkezései szerint hajja végre”.

49 E körben a jogtörténeti fejlődés szempontjából jelentősebb törvények egyes fontosabb elemeit mutatjuk be a polgári jogi igény kapcsán.

50 Szent István Király Dekrétomainak Második Könyve.

saját kizárólagos hatáskörébe, a sértettnek okozott kár tettes általi kompenzációja, ezáltal a büntetőigény részbeni vagy teljes elenyészése mindennapos volt a büntetőjogrendszerekben (Botos, 1966).

A bűncselekményhez kapcsolódó sértetti kár megtérítésének, a polgári jogi igény érvényesítésének a *compositio* volt a gyökere.⁵¹

1878. évi V. törvénycikk (Csemegi-kódex)

A Csemegi-kódex már nem ismerte a megváltás intézményét, hiszen az igazságos büntetés kiszabásánál az úgynevezett tett arányos megtorlást tekintette mértékadónak (Botos, 1966). A 19. században a büntetőhatalom állami monopóliummá válása folytán a sértett szerepe másodlagossá vált, amelyet a Csemegi-kódex deklarált rendelkezéseiben. Azonban a sértett kárának megtérítésére való igénye a kártérítés címszó alatt már elfogadottá vált (Zoványi, 2012). A Csemegi-kódex ezt a második részben (A büntettek és vétségek nemeiről, és azok büntetéseiről), az egyes bűncselekmények törvényi tényállásánál rögzítette.

A XVIII. Fejezet (Az ember élete elleni büntettek és vétségek) 292. §-a szerint: „*Gyilkosság és emberölés esetében, ha a megölt után oly személyek maradtak, kiknek tartásáról gondoskodni köteles volt: azok részére megfelelő kártérítés is megítélendő, mely a viszonyokhoz képest, egyszer mindenkorra fizetendő tőke vagy évi járadék lehet.*” Továbbá a XX. Fejezet (A testi sértés) 311. §-a szerint: „*A jelen fejezet eseteiben, a sértettnek kívánságára és részére a megfelelő kártérítés is megítélendő, mely tartós betegség vagy munkaképtelenség esetében, a megsértettnek személyi és családi viszonyaihoz képest: egyszer mindenkorra megállapítandó tőke, vagy évi járadék lehet.*”

1896. évi XXXIII. törvénycikk (Bp.)

Az első magyar büntetőeljárás kódex, a Bp. (A bűnvádi perrendtartásról) már abból indult ki, hogy egyes bűncselekmények (például a testi sértés, az emberölés) olyan kárt okoznak a sértettnek, amely úgy sérti a magánérdeket, hogy a bűnösség kimondásával és a büntetés megállapításával nem nyer megoldást. Ennek okából részben a büntetőjog, részben pedig az anyagi magánjog kereseti jogot adott a sértettnek a tettel szemben. Ezt nevezte a büntetőjog a sértett magánjogi igényének (*obligatio ex delicto*) (Finkey, 1903).

51 A tanulmány kifejezetten a polgári jogi igény intézményét vizsgálja az úgynevezett adhéziós eljárás keretében a büntetőeljárás során. Így nem érinti a sértettet érintő kompenzálas egyéb formáit.

A Bp. magánjogi igény érvényesítésére jogosult magánfélnek⁵² nevezte azt a sértettet vagy jogutódját, aki magánjogi igény érvényesítése végett a bűnvádi eljáráshoz csatlakozott. A magánfél nem bűnvádi, hanem magánjogi fél, aki nem főszemély a bűnvádi perben (Finkey, 1903).

A Bp. a magánjogi igény elemeit nem részletezte, de kifejezetten megengedte a tényleges kár mellett az elmaradt haszon érvényesítését is.⁵³

Finkey Ferencz a következőképpen határozta a magánjogi igényt: a sértett tényleges kára (damnum emergens), valamint az elmaradt haszon (lucrum cessans), a megsemmisített dolog pótlása, a keresetképtelenség folytán szenvedett kár, gyógyítási költség megtérítése stb. (Finkey, 1908).

A Bp. korlátozott mértékben, de elfogadta az úgynevezett adhézió rendszerének elméletét, következésképpen azt, hogy a kárt szenvedett sértett magánfél már a büntetőperben is érvényesíthesse kártérítési igényét. Ez azonban nem változtatott azon, hogy a büntetőper fő célja a büntetőjogi felelősség megállapítása.

A Bp. kötelezte a károsult sértettet, hogy a büntetőperbe magánfélként bejelentkezzen. A bíróság határozatot hozott arról, hogy ezt elfogadja-e, és vissza kellett utasítania, ha nem látta a jogosultságot megalapozottnak (Botos, 1996). A Bp. az úgynevezett adhéziós eljárásnál a magánjogi igény elbírálását a bűnösség kérdésében ítéelő büntetőbíróságra bízta célszerűségi szempontból is⁵⁴, ahogy a korabeli más országok büntető perrendtartásai is tették (Finkey, 1903). Az úgynevezett adhéziós eljárásnál a büntető eljárásjog rendelkezései az elsődlegesek, míg a polgári eljárásjog szabályai csak szubszidiárius jellegűek. Botos Gábor kiemelte, hogy a bűncselekményből származó vagy bűncselekmény folytán szenvedett kárnak, a polgári jogi igénynek a jogalapját a büntetőbíróság tárja fel és tisztázza, így a polgári jogi igény pontos tisztázása és érdemi elbírálása többnyire egyszerűbb és könnyebb a büntetőbíróság számára (Botos, 1996). Célszerű, ha az a bíróság dönt a magánjogi igényről, amelyik az ügy előzményeivel részletesen foglalkozott. De az eljárás gyorsasága, a sértett érdeke is ugyanezt kívánta, hogy ne kelljen egy új pert elindítani és lefolytatni. A terheltre sem hátrányos, ha a büntetőbíróság dönti el a kártérítési kötelezettségét, hiszen a védelem e körben is megengedett volt. A kártérítés megállapításának előfeltétele a bűnösség és büntetés előzetes megállapítása volt (Finkey, 1903).

„A sértett vagy jogutóda a föltárgyalás illetőleg a járásbirói tárgyalás befejezéséig a büntető bíróságnál is érvényesítheti magánjogi igényét a tettes és

52 Bp. 51. §.

53 Bp. 489. §.

54 Bp. 5–6. §.

*részes, valamint az orgazda és a bűnpártoló ellen. Ebben az esetben a bűnvádi eljárás és ítélet kiterjed a magánjogi igényre is.*⁵⁵

Finkey szerint a Bp. nem tette kötelezővé az adhéziós eljárás megindítását, a sértett dönt, hogy a büntető vagy polgári bíróságon indítja meg az eljárást a magánjogi igénye tekintetében. Továbbá ahol nem áll fenn a célszerűség az adhéziós eljárás lefolytatására, hanem ellenkezőleg, a magánjogi igényre nézve a polgári bíróság előtt per van folyamatban vagy már ítélet született, illetve egy bonyolult és nehezen megoldható magánjogi igény elbírálása a bűnvádi eljárás befejezését jelentékenyen késleltetné, ilyenkor kizárt a Bp. szerinti úgynevezett adhéziós eljárás (Finkey, 1908). A Bp. felsorolja továbbá azon okokat is, ahol egyértelműen ki van zárva az adhéziós eljárás, például, ha a magánjogi igény alapjául szolgáló bűncselekmény a büntetőtörvény értelmében nem büntethető, illetőleg miatta bűnvádi eljárás nem indítható, ennek indoka, hogy a büntetőbíróknak bűncselekmény nemlétében nem lehet eljárnia (Finkey, 1908).

A Bp. már részletesen, külön fejezetben (XXVIII. fejezet, 486–493. §) szabályozta a magánjogi igény érvényesítését és biztosítását a bűnvádi per keretei között. A bűncselekményből származó kár vonatkozásában akkor kellett nyomozni, amennyiben annak megállapítása a büntetőtörvények helyes alkalmazása érdekében szükséges volt. Ha a büntetőbíró az eljárást megszüntette vagy a vádlottat felmentette, akkor határozatban a magánfelet arról értesítette, hogy magánjogi igény tárgyában ebből az okból nem határozott.⁵⁶ Ekkor a magánfél a magánjogi igényét polgári perben érvényesíthette.

Finkey álláspontja szerint a Bp. nemcsak a magánjogi igény érvényesítése tekintetében mint magánjogi peres felet megillető perjogi hatáskört adott a magánfél számára, de bizonyos mértékben a bűnvádi per, illetőleg a vádló tevékenységének támogatására, elősegítésére is befolyást biztosított (Finkey, 1903).

1951. évi III. törvény (II. Bp.)

A II. Bp. (a büntető perrendtartásról) a magánfelet már csupán azon határok között a büntetőperben eljáró felek közé sorolta⁵⁷, amelyekben fellépése a polgári jogi igény érvényesítése végett szükséges volt. A magánfélnek a felek között való felsorolása a Bp.-vel szemben érdemi kiterjesztést hozott annyiban, hogy ahol a II. Bp. a felek által gyakorolható jogokra hivatkozik, ott ezek a jogok – az említett keretben – a magánfelet is megilletik. A magánfélnek azt a bejelentését

55 Bp. 5. §.

56 Bp. 486. §.

57 II. Bp. 37. §.

azonban, hogy igényének érvényesítése végett fellépni kíván, csak az elsőfokú tárgyalás megkezdéséig engedte meg⁵⁸, hogy a polgári jogi igény felderítésére lehetőség nyíljon, és ne az legyen, hogy a bíróság a bizonyítás egy részét már lefolytatta. Továbbá a II. Bp. 138. § (4) bekezdése szerint az ügyész már a vádiratban köteles utalni a nyomozati eljárás adataira, ha a sértett polgári jogi igényt jelentett be. A II. Bp.-t módosító novella – a 1954. évi V. törvény (Bpn.) – szerint a magánfél az igényét az elsőfokú eljárás során már legkésőbb a bíróságnak az ítélethozatal céljából való visszavonulásáig jelenthette be. A magánfél a tárgyaláson már fel is szólalhatott, és a sértettet megillető polgári jogi igényt az ügyész is érvényesíthetett.⁵⁹

A polgári jogi igény jogintézményének alakulása a hazai büntető eljárásjogunkban a 20. század második felétől

1962. évi 8. törvényerejű rendelet (I. Be.)

Az I. Be. (a büntető eljárásról) szerint a magánfél a terhelttel szemben a büntetőeljárásban a büntetett⁶⁰ – és nem bűncselekmény folytán – keletkezett polgári jogi igényt érvényesíthetett. Ennek egyik indoka, hogy az 1962. július 1. napján hatályba lépett 1961. évi V. törvény (II. Btk.) nem a bűncselekmény fogalmát, hanem a büntetett alkalmazta a törvényben (Tahy-Kiss, 2011). Másrészt fő szabályként nem büntetett folytán keletkezett polgári jogi igény a büntetőeljárásban nem volt érvényesíthető.

A magánfél igényét az elsőfokú eljárás során, legkésőbb a bíróságnak az ítélethozatal céljából való visszavonulásáig⁶¹ kellett bejelenteni, hasonlóan a Bpn. szabályához. Az I. Be. lehetővé tette, hogy az ügyész, illetve a magánvádló perbeszéde után a magánfél terjessze elő polgári jogi igényét, távolléte esetében a bejelentett igényt az iratokból kellett felolvasni. Az ügyésznek joga volt a polgári jogi igényre is nyilatkozni e körben.⁶²

Az I. Be. 279. §-a szerint perújításnál az érdemben elbírált polgári jogi igényt, ha ezt az ügyész, a terhelt vagy a magánfél indítványozta, újból el kellett bírálni. A polgári jogi igény kérdésében azonban perújításnak csak a polgári bíróság vagy az igény eldöntésére egyébként hatáskörrel bíró hatóság előtt lehetett

58 II. Bp. 44. §.

59 II. Bp. 44. § (5) bek.

60 I. Be. 42 § (2) bek.

61 I. Be. 216. § (3) bek.

62 I. Be. 215. § (2)–(3) bek.

helye az arra meghatározott okok alapján és eljárás szerint; ebben az eljárásban a büntetőbíróság ítéletének azt a részét, amely a polgári jogi igényre vonatkozott, az eljáró polgári bíróság vagy más hatóság ugyanúgy tette újabb elbírálás tárgyává, mintha azt az előtte lefolytatott alapügyben hozta volna.

1973. évi I. törvény (II. Be.)

A II. Be. (a büntetőeljárásról) szerint a magánfél azt a polgári jogi igényt érvényesíthette, amely bűncselekmény folytán keletkezett. E törvény ezzel kihangsúlyozta a bűncselekmény okozati összefüggésének szükségességét a polgárjogi igénnyel. A II. Be. azt is rögzítette, hogy a magánfél nemcsak a bűncselekmény, hanem a bíróság által elbírált szabálysértés folytán keletkezett polgári jogi igényt is érvényesíthetett.⁶³ Módot adott a II. Be. arra is, hogy a polgári jogi igényt az ügyész érvényesítse, azonban az ügyésznek ez a joga a sértett fellépésétől független volt.⁶⁴ A magánfél és az ügyész eltérő indítványának esetében a bíróság – a magasabb összegű igény korlátain belül – valamennyi indítványt, illetőleg kérelmet elbírálta.⁶⁵

A II. Be. követelménye volt, hogy a polgári jogi igényt lehetőleg érdemben kell elbírálni. Ha ez a büntetőeljárás befejezését jelentékenyen késleltette volna, a bíróság az ügydöntő határozatában a polgári jogi igény érvényesítését egyéb törvényes útra utasíthatta.⁶⁶

Azt is deklarálta a II. Be., hogy amennyiben a polgári jogi igény érvényesítésével kapcsolatos eljárási kérdésről a II. Be. nem rendelkezett, a polgári eljárás szabályait kellett alkalmazni, feltéve, hogy azok a II. Be., illetőleg a büntetőeljárás feladatával és jellegével nem voltak ellentétesek. Kizárt volt a bíróság előtti egyezségkötés, annak jóváhagyása, kísérlete is. A terhelt a magánféllel szemben követelést nem érvényesíthetett és beszámítási kifogással sem élhetett.⁶⁷

A büntetőjogi felelősség tisztázása a II. Be. hatálya alatt sem járt mindig együtt a polgári jogi felelősség és annak mértéke tisztázásával. Különösen a keletkezett kár nagysága tekintetében igényelt pontosabb megállapítást a polgári perben, mint a büntetőperben. A bűnösség megállapításához és a büntetés kiszabásához ugyanis elég a kár hozzávetőleges megállapítása, azonban a kártérítésben való döntéshez ez nem elégséges. Erre hivatkozással is a magánfél polgári jogi igényét a büntetőbíróságok több esetben egyéb törvényes útra utasították. Ennek

63 II. Be. 55. § (2) bek.

64 II. Be. 55. § (4) bek.

65 II. Be. 215. § (2) bek.

66 II. Be. 215. § (1) bek.

67 II. Be. 56. §.

alapvető oka az volt, hogy a polgári jogi igények nem voltak részletesen kidolgozva, nem álltak összhangban a sértetti értékmegjelöléssel, a valós forgalmi értékkel, és nem voltak jó és használható szakvéleményekkel alátámasztva (Botos, 1996). A büntetőeljárás keretei között a büntetőbíróknak polgári jogi igényt is el kellett bírálnia, vagyis „polgári bíróként” is el kellett járnia az érdemi döntés meghozatalakor. Tehát az adhéziós eljárásban a polgári eljárásjog intézményei voltak irányadók (például kereseti kérelemhez való kötöttség elve) a büntetőeljárás során (Kemenes, 2001).

1998. évi XIX. törvény (III. Be.)

A III. Be. (törvény a büntetőeljárásról) 54. §-a a II. Be.-hez hasonlóan szabályozta a magánfél intézményét: „*Magánfél az a sértett, aki a büntető eljárásban polgári jogi igényt érvényesít.*”⁶⁸ E törvény azonban arról már másképp fogalmazott, hogy a sértett, vagyis a magánfél mivel kapcsolatban érvényesíthette a polgári jogi igényt. E szerint: „*amely a vád tárgyává tett cselekmény következtében keletkezett*”.⁶⁹ A jogalkotó láthatóan egyszerűbbé tette a III. Be. szövegét, hiszen a szabálysértést külön nem nevesítette. A 337. § (2) bekezdése azonban kifejezett felhatalmazást adott a polgári jogi igény érdemi elbírálására akkor, ha a vád tárgyává tett cselekmény szabálysértés (Tahy-Kiss, 2011).

A polgári jogi igény egyéb törvényes úton való érvényesítése azonban nem lett kizárva, amikor a sértett magánfélként nem lépett fel a büntetőeljárásban.⁷⁰

A korábbi bírói gyakorlat egyébként a polgári jogi igényt szűken értelmezte, csak a bűncselekmény következtében keletkezett károk tartoztak ide. Nem tekintette a büntetőeljárás keretein belül érvényesíthető polgári jogi igénynek például az elhunyt sértett eltemettetésének költségét, mert az nem a bűncselekmény következtében keletkezett.⁷¹ De nem volt lehetőség eszmei, nem vagyoni kárigény érvényesítésre sem (Somogyi, 2009).

A Bp. fentebb részletezett kárfogalmával szemben a Btk.-ban értelmező rendelkezésként szabályozott kárfogalom⁷² csak a bűncselekménnyel a vagyonban okozott értékcsökkenést tartalmazza, a vagyonban okozott kárt és az elmaradt vagyoni előnyt együtt vagyoni hátránynak nevezve. Így szűkebb, mint a polgári jogi kár definíciója, tekintettel arra, hogy a polgárjogi kár a Ptk.⁷³ szerint

68 III. Be. 54. § (1) bek.

69 III. Be. 54. § (2) bek.

70 III. Be. 54. § (3) bek.

71 BH 1997. 429.

72 A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 459. § (1) bek. 16., 17. pont.

73 A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (Ptk.) 6:522. §.

a vagyonban beállott értékcsökkenést, az elmaradt vagyoni előnyt és a károsulat ért vagyoni hátrányok kiküszöböléséhez szükséges költséget jelenti. Egyet-értünk azzal a nézettel, hogy amennyiben a büntetőbíróság elbírálja a magánfél polgári jogi igényét, a magánfél ennek megfelelően polgári bíróság előtt érvényesítheti a polgári jogi kár fogalmából adódó pluszkövetelését, mivel ez nem válik *res iudicata*-vá (Komáromi, 2015). A bírói gyakorlat korábban elfogadta azt, hogy a magánfél a büntetőeljárásban megítélt összegben túlmenő polgári jogi igényét polgári eljárásban érvényesítheti. Azonban azt is, hogy ha a sértett a polgári jogi igényét büntetőeljárásban érvényesítette és azt érdemben jogerősen elbírálták, úgy az ítélt dolognak volt tekintendő. Másfelől a polgári jogi igény „ítélt dolog” címén történő elutasításának – és nem az egyéb törvényes útra utasításának – volt helye, ha a magánfél igényét a polgári bíróság már jogerősen elbírálta.⁷⁴

A III. Be. kizárta a polgári jogi igényre vonatkozó nem jogerős ítéleti rendelkezés előzetesen végrehajthatóvá nyilvánítását, mert az sértene az ártatlanság vélelmének alapelvét. Kirekesztette továbbá az elsőfokú eljárásban bejelentett polgári jogi igénynek a másodfokú – és értelemszerűen valamennyi további perorvoslati – eljárási szakaszban való kiterjesztését vagy összegének felemelését (Bodor, 2009).

Továbbra is érvényesült, hogy a polgári eljárás szabályait akkor kell alkalmazni, ha a büntetőeljárás törvény megfelelő rendelkezést nem tartalmaz. Nem volt kizárt azonban, hogy a magánfél a terhelttel egyezséget kössön, illetve, hogy ezt a bíróság jóváhagyja. A terhelt viszont ezután sem érvényesíthetett a büntetőeljárásban a magánféllel szemben követelést, illetve nem élhetett beszámítási kifogással.⁷⁵ A III. Be. továbbra is lehetővé tette az ügyész számára a polgári jogi igény érvényesítését. Az ügyész perindítási joga azonban nem volt korlátlan, mert polgári jogi igényt csak a polgári perrendtartásban (Pp.) meghatározott feltételek esetén érvényesíthetett.⁷⁶ A III. Be. 316. §-a is biztosította, hogy a magánfél az elsőfokú tárgyaláson a perbeszédeket követően felszólaljon és megjelölje, hogy milyen összegben érvényesíti a polgári jogi igényét, ezt indokolhatta, távolléte esetén pedig a bejelentett igényt az iratokból kell felolvasni.

A polgári jogi igény elbírálásánál a bíróságnak tekintettel kellett lennie a büntetőeljárás céljára. Ha a kárösszeg összegszerűségének megállapítása időigényes bizonyítást kívánt, amely hosszadalmassá tette volna a büntetőeljárást, a polgári jogi igény érvényesítését egyéb törvényes útra kellett utasítani. Így

74 BH 1993. 212. II.

75 1998. évi XIX. tv. indokolása a büntetőeljárásról.

76 III. Be. 54. § (4) bek.

járt el a bíróság a vádlott felmentése esetén is, vagy ha az indítványnak a büntetőeljárásban való érdemi elbírálását más körülmény kizárta.⁷⁷ Amennyiben a bíróság az ítéletében megállapította a bűncselekménnyel okozott kár, vagyoni hátrány, adóbevétel-csökkenés, vámbevétel-csökkenés összegét, illetve a bűncselekmény elkövetési értékét, ezen összeg mértékéig az előterjesztett polgári jogi igényt érdemben el kellett bírálni, kivéve, ha az okozott kár vagy a vagyoni hátrány megtérítése iránti igény az 54. § (2a) bekezdése szerinti polgári jogi igény része („Ha a zsarolás, a csalás, illetve az uzsora-bűncselekmény elkövetési tárgya olyan, a terhelt által lakott vagy a hozzájárulásával más személy által ingyenesen használt ingatlan, amelyben a bűncselekmény elkövetését megelőzően a magánfél lakott, és a polgári jogi igény az ingatlannal kapcsolatos rendelkezési jogot vagy az ingatlan birtoklásának jogát is érinti, a magánfél indítványában ideiglenes intézkedésként kérheti az ingatlan kiürítését és annak a magánfél birtokába bocsátását”).) E bekezdést a III. Be.-t módosító 2013. évi CLXXXVI. tv. 6. §-a iktatta be, 2014. I. 1-jei hatállyal.

A polgári jogi igény szabályozása a hatályos büntető-eljárásjogunkban

2018. július 1. napján hatályba lépett a 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról (Be.). A jogalkotó már a Be. Preambulumában kiemelt hangsúlyt helyez a bűncselekmények sértettjeinek fokozott védelmére, valamint jogaik érvényesítésének a jelentőségére. A bekövetkezett módosítások vitathatatlanul megerősítették a sértett eljárásjogi helyzetét, és a megfelelő jogok biztosítását, aminek révén a Be. e rendelkezéseket már rendszerbe tudta foglalni (Farkas, 2018).

Az iméntiek a magánfél polgári jogi igényére vonatkozó szabályokra is irányadók. Az állam büntetőjogi igény realizálása során a terhelt által elkövetett bűncselekmény folytán a sértett/magánfél oldalán keletkezett polgári jogi igényt a büntetőeljárás során bírálja el a bíróság. A Be. egyértelmű, jól körülhatárolható szabályozással rögzíti a polgári jogi igény büntetőeljárásban történő elbírálásának lehetőségét, tételesen felsorolja ennek kereteit, valamint a büntetőeljárásban érvényesíthető polgári jogi igények körét. A Be. e rendszerrel megerősítette az adhéziós eljárás létjogosultságát, és egyben könnyebb és hatékonyabb alkalmazhatóságát a büntetőeljárás keretén belül.

A polgári jogi igény azonban a büntetőjogi igényhez kapcsolódva mindenképpen járulékos, másodlagos funkciót tölt be a büntetőeljárás során, mivel

77 III. Be. 335. § (1) bek.

a büntetőeljárás tárgya a polgári peres eljárással szemben az állam büntetőigényének az érvényesítése (Kiss, 2018).

A polgári jogi igény érvényesítésének szándékát a jogszabályban meghatározottak szerint a sértett már vádemelés előtt is bejelentheti. Lehetősége adódik arra, hogy a nyomozás során már megállapítható legyen a polgári jogi igény pontos tartalma, de arra is, hogy a vádemelés előtt azt még korrigálja, illetve el is állhat tőle⁷⁸ (Megyeri, 2018).

A Be. rögzíti, hogy a vádemelés után meddig terjesztheti elő a sértett a polgári jogi igényét. E szerint az elsőfokú bíróságnál legkésőbb azon az eljárási cselekményen, amelyen a Be. rendelkezései szerint először jelen lehetett. A határidő elmulasztása esetén igazolásnak nincs helye.⁷⁹ Ez azt jelenti, hogy amennyiben a sértett nem jelent meg az előkészítő ülésen, ahol jelen lehetett volna, akkor a tárgyaláson már nem terjesztheti elő a polgári jogi igényét, mert a Be. kizárja mulasztása esetén erre nézve az igazolás intézményét.

Amennyiben a magánfél bejelenti a polgári jogi igényét, akkor a sértett sérelmére elkövetett bűncselekmény büntetőjogi és polgári jogi jogkövetkezményeinek megállapítására – együttesen – a büntetőeljárásban kerülhet sor. Az adhéziós eljárás során a magánfél valójában a polgári perrendtartás szabályai szerinti felperesi pozíciót is betölti a terhelttel mint alperessel szemben, úgy, mintha a magánfél a bíróság előtt keresetet terjesztett volna elő.

A polgári jogi igényt kizárólag bíróság előtt lehet érvényesíteni, amelyet a magánfél definíciója is tükröz: „*Magánfél az a sértett, aki vagy amely a bírósági eljárásban polgári jogi igényt érvényesít, akkor is, ha az erre vonatkozó szándékát a vádemelés előtt jelentette be.*”⁸⁰

A Be. átvette a III. Be. azon rendelkezését is, hogy a polgári jogi igénynek a vád tárgyává tett cselekménnyel közvetlen okozati összefüggésben kell lennie. Ebből egyrészt az következik, hogy a polgári jogi igény bíróság előtt – vádemelés után – érvényesíthető, másrészt pedig az, hogy az ügy tárgyához csak szorosan kapcsolódó magánjogi igények terhelhetik az alapvetően a büntetőjogi felelősség elbírálására hivatott büntetőeljárást.⁸¹

A büntetőeljárásban a kártérítésre, a jogsértés nélküli gazdagodás visszatérítésére, a jogsértés abbahagyására, illetve a sérelmes helyzet megszüntetésére, a sérelmes helyzetet megelőző, illetve az eredeti állapot helyreállítására irányuló, valamint olyan egyéb követelés érvényesíthető, amely valamely dolog kiadását vagy pénz fizetését célozza. Ezeknek az igényeknek a kielégítésére

78 Be. 355. §.

79 Be. 556. § (1) bek.

80 Be. 54. § (3) bek.

81 1998. évi XIX. tv. indokolása a büntetőeljárásról.

a megfelelő intézkedések is fellelhetők a Be.-ben is (például zaklatás esetén távoltartás keretében a terhelt eltiltása a további jogsértéstől). A magánfélnek lehetősége van a bírósági eljárást megelőző nyomozás során polgári jogi igényét bejelenteni, ezt előkészíteni és biztosítani (például indítványozhatja a terhelt vagyonának a zár alá vételét).⁸²

A Be. a III. Be. utaló szabályozásával szemben új elemként konkrétan meghatározza a polgári jogi igény elbírálása esetére az új Polgári perrendtartásról szóló törvény (új Pp.) alkalmazási körét.⁸³ Az új Pp. részletes követelményt tartalmaz a keresetlevél tagolása és tartalmi elemei tekintetében.⁸⁴ A Be. azonban a sértetti jogérvényesítés elősegítése érdekében a polgári jogi igény vonatkozásában ettől eltér, minimális elemeket megkívánva, tehát csak azokat, amelyek nélkül a polgári jogi igény érdemi elbírálása nem lenne lehetséges.⁸⁵ A Be. rendelkezik még e körben a polgári jogi igény közléséről⁸⁶ és megváltoztatásáról⁸⁷.

A magánjogi igények egységes kritériumok szerinti elbírálása érdekében a Be. a polgári jogi igényre is alkalmazni rendeli az új Pp. kereseti kérelem fajtáira és a keresethalmazatra vonatkozó rendelkezéseit (új Pp. 172–173. §).⁸⁸ Ezzel a jogalkotó megemelte az adhéziós eljárásban eljáró bírókkal szembeni szakmai elvárást, hiszen a büntető ügyszakban is szükségessé vált az új Pp. szabályainak részletes ismerete.

A Be. kimondja, hogy a bírósági úton nem érvényesíthető igény a büntetőeljárásban sem terjeszthető elő.⁸⁹

A Be. egyértelműen kizárja polgári jogi igény érvényesítését a költségvetést károsító bűncselekmények, valamint az állam sérelmére elkövetett más bűncselekmény esetén. Ilyenkor a polgári peres bírósági eljáráson kívüli egyéb eljárás – különösen közigazgatási hatósági, adó-, valamint vámigazgatási eljárás – áll rendelkezésre.⁹⁰

A polgári jogi igény vonatkozásában (helyesen) csorbul az officialitás elve. Hasonlóan a III. Be. rendelkezéséhez, a Be. is rögzíti, hogy az ügyészség a Be.-ben meghatározott eseteken kívül csak az új Pp. szabályai szerint, kiegészítő jelleggel és korlátozott jogosítványokkal érvényesíthet a sértett helyett polgári jogi igényt, vagy csatlakozhat be annak érvényesítésébe a sértett oldalán (Békés, 2018).

82 1998. évi XIX. tv. indokolása a büntetőeljárásról.

83 Be. 555. § (1)–(6) bek.

84 Be. 556. § (2) bek.

85 1998. évi XIX. tv. indokolása a büntetőeljárásról, Be. 556. § (2) bek.

86 Be. 558. § (1)–(3) bek.

87 Be. 559. § (1)–(2) bek.

88 Be. 56. § (2) bek.

89 Be. 56. § (3) bek.

90 Be. 56. § (4) bek.

A Be. fenntartotta a III. Be-ből már ismert szabályt, vagyis, hogy a polgári jogi igény egyéb törvényes úton való érvényesítését nem zárja ki az, hogy a sértett magánfélként nem lépett fel.⁹¹ Az elsőfokú bíróság ítéletben érdemben dönt az előterjesztett polgári jogi igény alapján annak jogalapjáról és összezszerúségéről.⁹² További lehetőség, hogy a polgári jogi igényt egyéb törvényes útra utasítja⁹³, de a Be. azt nem biztosítja a bíróság számára, hogy a polgári jogi igényt érdemben elutasítsa.

Jogeset⁹⁴

Az alábbiakban ismertetett jogeset vizsgálata – különösen – a jelen tanulmány tárgyával kapcsolatos témakörre fókuszál. Bemutatásra kerül ezen keresztül a vagyonekobbzás és a polgári jogi igény napjainkban történő érvényesítése során – álláspontunk szerint – a bírósági eljárás gyakorlatában felmerülő probléma, mely nem kívánt hatást gyakorol a jogállami követelmények büntetőeljárás érvényesülésére.

A nyomozási szakasz

A hatáskörrel és illetékességgel rendelkező Központi Nyomozó Főügyészség⁹⁵ (Főügyészség) a központi irányítás alatt álló országos hatáskörű, önálló gazdálkodást folytató költségvetési szervnek, azaz egy speciális tevékenységű rendvédelmi szervnek (Szerv) a hivatásos állományába tartozó orvost (gyanúsított) – a Szerv feljelentését követően – 2016. december 15-i kihallgatásakor a katonai ügyész meggyanúsította a Btk. 345. §-ba ütköző és folytatólagosan elkövetett hamis magánokirat felhasználásának vétségével és a Btk. 373. § (1) bekezdésbe ütköző és a (3) bekezdés b) pontja szerint minősülő folytatólagosan kisebb értékben üzletszerűen elkövetett csalás büntetével az alábbi tényállás alapján.

A gyanúsított 2015. április 27-én egy magyarországi Orvostudományi Kar egyik tanszékén folyó szakorvos kiegészítő képzés elvégzésének támogatása érdekében tanulmányi szerződést kötött a Szervvel mint munkáltatóval. Ennek

91 Be. 56. § (6) bek.

92 Be. 571. § (1)–(4) bek.

93 Be. 560. § (1)–(4) bek.

94 A nyomozás, a vádemelés, az elsőfokú bírósági tárgyalás és a másodfokú bírósági eljárás részletes terjedelemben való ismertetésére és a terhelt büntetőjogi felelőségének bíróság általi vizsgálatára nem térünk ki, mivel tanulmányunk tárgya szempontjából nem bír jelentőséggel.

95 Központi Nyomozó Főügyészség Budapesti Regionális Osztálya 2. Nyom.1344/2016. bü. szám alatti ügye.

alapján 2015. április 1-jétől 2016. november 30-ig – az oktatási intézmény által kiadott igazolásban foglaltak szerint – a képzés idejére tanulmányi munkaidő kedvezményre, és annak időtartamára távolléti díjra volt jogosult. A Szerv a szakorvosi képzést az egyik kórházban, 2015. szeptember 1-jétől 2015. december 31-ig heti 24 órában, 2016. január 1-jétől 2016. március 31-ig heti 36 órában biztosította. A gyanúsított a tanulmányi szerződés által előírt szakorvosi képzésben való részvételének igazolására és a távolléti díj megállapítása érdekében pontosan meg nem állapítható időpontban 2015. szeptember 30-át követően havi rendszerességgel, a szolgálati helyén munkáltatóját szándékosan megtévesztve, a gyanúsításban felsorolt hónapokra vonatkozó napokat valótlan képzésű napként feltüntetve, valótlan tartalmú jelenléti íveket adott le. Ennek alapján a Szerv mint munkáltató a jelölt hónapokban több illetményt fizetett ki a gyanúsítottnak, ezért a munkáltatót összesen 347 502 forint kár érte. A gyanúsított a vallomás tételt megtagadta. A Szerv a nyomozás során a gyanúsítottal szemben nem jelentett be polgári jogi igényt.

Vádemelés

A Főügyészség a vádiratot 2017. február 2. napján nyújtotta be a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsának. A vádirati tényállás a gyanúsításkori tényállással egyezően lett előterjesztve, és az ennek megfelelő minősítésben foglaltakkal vádolta meg az ügyben korábbi gyanúsítottként szereplő orvost. A Főügyészség indítványozta, hogy a vádlottat halmazati büntetésként az eljáró bíróság ítélje pénzbüntetésre. A vádiratban azonban a Főügyészség nem indítványozta, hogy az eljáró bíróság rendeljen el vagyonekmozgást a vádlott terhére.

Elsőfokú bírósági tárgyalás

Az elsőfokú tárgyalás időpontja 2017. november 7. napja volt, melyen az elsőfokú bíróság meghozta ügydöntő határozatát.⁹⁶ A vádlottat bűnösnek mondta ki folytatólagosan, kisebb értékre, üzletszerűen elkövetett csalás büntetettében [Btk. 373. § (1) és (2) bekezdés b) pont], és folytatólagosan elkövetett hamis magánokirat felhasználásának vétségében (Btk. 345. §), és halmazati büntetéssel 180 (száznyolcvan) napi tétel – napi tételenként 2000 forint, azaz összesen 360 000 forint – pénzbüntetésre ítélte.

Az elsőfokú bíróság ítéletének tényállásában megállapította, hogy a vádlott 347 502 forint kárt okozott a munkáltatójának.

96 A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 41(I) Kb. 176/2017/9. számú elsőfokú ítélete.

A Főügyészség az elsőfokú tárgyaláson nem indítványozta és az elsőfokú bíróság hivatalból sem rendelte el a vagyonekobbzást a vádlott terhére. A sértett (munkáltató) pedig nem jelentett be polgári jogi igényt a vádlottal szemben, és az elsőfokú tárgyaláson meg sem jelent.

Az elsőfokú ítélet ellen, annak kihirdetését követően a vádlott és védője felmentésért fellebbezést jelentett be.

Másodfokú eljárás – Nyilvános ülés

A fellebbezés alapján a másodfokú bíróság 2018. március 28. napjára nyilvános ülést tűzött ki, melyen a Be. 348. § (1) bekezdésében foglaltak alapján teljes terjedelmében felülvizsgálta az elsőfokú eljárást. A másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét másodfokú ítéletében⁹⁷ megváltoztatta és a vádlott vagyon elleni bűncselekményét folytatólagosan, kisebb kárt okozó csalás vétségének minősítette [Btk. 373. § (1)–(2) bekezdés a) pont]. Egyebekben az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta.

A III. Be. szerinti különleges eljárás

A Főügyészség 2018. június 18. keltezésű átiratában indítványozta a másodfokú bíróságnak, hogy a bíróság a már elítélttel szemben utólagosan 347 502 forint értékben vagyonekobbzást rendeljen el. Az átirat indokolásában kifejtettek szerint a vádlott az általa elkövetett cselekménnyel munkáltatójának 347 502 forint kárt okozott, azonban az eljárás során sem a Szerv mint sértett, sem a katonai ügyész nem érvényesített polgári jogi igényt, vagyis az okozott kár nem térült meg, ezért vagyonekobbzásnak lett volna helye. A megjelölt összegre vonatkozóan a Btk. 74. § (1) bekezdés a) pontja alapján tehát vagyonekobbzásnak van helye, mivel az bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyonnak minősül. A (III.) Be. 570. § (1) bekezdés a) pontja szerint utólagos vagyonekobbzásnak akkor van helye, ha a bíróság a jogerős ügydöntő határozatban a vagyonekobbzásról nem rendelkezett.

A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa az ügyészi indítványt megalapozottnak találta és 2018. június 29-i keltezésű, 41.(I)Kb.176/2017/17. számú végzésében az immáron orvos elítélttel szemben utólagosan 347 502 forint vagyonekobbzást rendelt el. Továbbá felhívta a figyelmet arra, hogy e végzés alapján a katonai ügyész és az elítélt a végzés kézbesítésétől számított nyolc napon belül tárgyalás tartását kérheti.

97 Fővárosi Ítéletkönyv Katonai Tanácsa 6.Kbf. 105/2017/8. számú másodfokú ítélete.

A védő élt ezzel a lehetőséggel és így a Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 2018. szeptember 19. napján tárgyalást tartott.

A korábbi 41.(I)Kb.176/2017/17. számú végzést az eljáró bíróság hatályon kívül helyezte. A Fővárosi Törvényszék Katonai Tanácsa 41.Kb.112/2018/4. végzésben a 41.(I.)Kb.176/2017. ügyben utólagosan úgy rendelkezett, hogy elítélttel szemben 347 502 forint vagyonek Kobzást rendel el. Ekkor azt is vizsgálta a bíróság, hogy a 2018. július 1-jén hatályba lépő Be. alapján az ügy miként intézhető el. E vizsgálat során megállapította, hogy a Be. átmeneti rendelkezések címszó alatti 876. § (7) bekezdése szerint: a Be. hatálybalépése előtt megkezdett különleges eljárást a bíróság a korábbi jogszabály rendelkezései szerint fejezi be. A III. Be. pedig tárgyalás tartása esetén a XXVII. fejezet rendelkezéseinek értelemszerű alkalmazását írta elő.

A végzés indokolásában korábbi álláspontját az eljáró bíróság fenntartotta. Továbbá rögzítette, hogy a pénzösszegben kifejezett kár, illetve az ennek megfelelő vagyon nem szolgálhat semmilyen igény fedezetéül, a büntetőeljárás során nem érvényesítettek polgári jogi igényt.

Az indokolás szerint: „69. BK. vélemény II. a) pontja is egyértelműen kimondja, hogy amennyiben a bíróság a polgári jogi igény érvényesítését egyéb törvényes útra utasítja, nincs törvényi akadálya annak, hogy az ügydöntő határozatban az intézkedést elrendelje az elkövetőnek az általános szabályok szerint vagyonek Kobzás alá vonható teljes vagyonára. Az adott ügyben még csak a polgári jogi igényt sem kellett egyéb törvényes útra utasítani, merthogy ilyen igényt senki nem is terjesztett elő. Utólagosan már csak polgári perben érvényesíthető az esetleges kár összege, amely nyilvánvalóan nem érintheti a büntetőeljárásban tett intézkedést.”

Ezt a végzést a védői fellebbezés után a másodfokú bíróság helybenhagyta, és így ez a döntés jogerős lett.

Utóesemény

A Szerv mint sértett ezt követően 2018. december 20-i keltezésű levelében felszólította a terheltet, hogy fizesse meg részére a neki okozott kárt, mert ellenkező esetben megindítja ellene a jogi eljárást a követelése érvényesítése érdekében.

ad. 1. Az elítélt egyrészt megfizette a fentebb jelölt jogerős végzésben meghatározott vagyonek Kobzás összegét, azaz a 347 502 forintot.

ad. 2. Másrészt a polgárfogó igény összegét követelő Szervnek, külön bírósági eljárás nélkül, a 347 502 forint összeget is átutalta.

Észrevétel és kritika

A Btk. szóban forgó végzésben felhívott szabálya [Btk. 74. § (1) bek. a) pont] szerint: „*a bűncselekmény elkövetéséből eredő vagyonra, amelyet az elkövető a bűncselekmény elkövetése során vagy azzal összefüggésben szerzett...*”.

A Btk. 74. § (5) bek. a) pontja szerint azonban: „*Nem rendelhető el vagyonelkobzás a) arra a vagyonra, amely a büntetőeljárás során érvényesített polgári jogi igény fedezetéül szolgál...*”.

Az ismertetett jogesetben vagyonelkobzás elrendelésére sem az elsőfokú, sem a másodfokú bírósági eljárásban nem került sor, de a büntetőeljárásban sem a Szerv mint sértett, sem pedig a katonai ügyész nem jelentett be és nem érvényesített polgári jogi igényt.

Az állandósult bírói gyakorlat szerint (lásd 69. BK vélemény):

„*1. A Btk. szerint a vagyonelkobzás olyan intézkedés, amelynek célja a bűncselekmény elkövetéséből eredő, valamint a törvényesen szerzett, de bűncselekmény elkövetésére fordított vagy arra szánt vagyon elvonása az állam javára.*”

A Be. 54. § (3) bekezdése úgy rendelkezik, hogy: „*A polgári jogi igény egyéb törvényes úton való érvényesítését nem zárja ki, hogy a sértett magánfélként nem lépett fel.*”

A 69. BK vélemény szerint: „*2. Nem felel meg a jogállami követelményeknek a vagyonelkobzás elrendelése olyan vagyonra (vagyontárgyra), amelyet az elkövető a bűncselekmény útján szerzett meg, és ezért – jogellenesen és átmenetileg – a vagyonához tartozik, de igazoltan a sértettet vagy más személyt illet.*”

Álláspontunk szerint az ismertetett jogesetben az állam javára jogerősen elrendelt vagyonelkobzás, ezt követően pedig a költségvetési (állami) szervnek minősülő Szerv kártérítési követelésének megfizetése – együttesen – a jogállami követelményekkel ellentétes. Hiszen mindaddig, amíg költségvetési (állami) szervnek minősülő Szerv sértettnek lehetősége van kárigénye érvényesítésére – ezt pedig a terhelt terhére rótt cselekmény büntethetőségének elévüléséig a sértett megteheti –, addig a terhelt állam javára történő marasztalása különösen sérti a jogbiztonság elvét.

Megjegyezzük, hogy jelen esetben a Szerv nem is érvényesíthette volna követelését a Pp. szabályai alapján, tekintettel arra, hogy a sértett és a terhelt között munkavégzés, illetve szolgálatteljesítés céljából létesített, a köz szolgálatára irányuló, törvényben meghatározott speciális kötelezettségeket és jogokat tartalmazó jogviszony állt fent. Továbbá nem alkalmazható a Be. 56. § (4) bekezdése sem, mely egyértelműen kizárja polgári jogi igény érvényesítését a költségvetést károsító bűncselekmények, valamint az állam sérelmére elkövetett más bűncselekmény esetén. Ezek érvényesítésére a polgári peres bírósági eljáráson

kívüli egyéb eljárás – különösen közigazgatási hatósági, adó-, valamint vámigazgatási eljárás – áll rendelkezésre.

Az ismertetett jogesetben a terhelt valójában az „állam” részére kétszer fizette meg a bűncselekmény útján szerzett 347 502 forint pénzösszeget, melynek a tőle való követelését a Btk. és Be. rendelkezései ezt napjainkban lehetővé teszik.

Hiszen amennyiben a sértett nem igényli az adhéziós eljárás lefolytatását, azaz nem jelenti be és nem érvényesíti a polgári jogi igényét a büntetőeljárásban, és a bűncselekmény elkövetéséből eredő, valamint a törvényesen szerzett, de bűncselekmény elkövetésére fordított vagy arra szánt vagyon elvonása megtörténik – ami valójában igazoltan a sértettet vagy más személyt illet meg – a vagyonek Kobzás elrendelésével és megfizetésével fennáll a terhelnél a kétszeres fizetés veszélye.

A vagyonek Kobzás és a polgári jogi igény érvényesítésének kollíziója

A problematika abból adódik, ha a polgári jogi igényt nem a büntetőeljárásban érvényesítik, és ilyenkor felvetődhet a kétszeres elvonás tilalmának a sérelme. Mondhatjuk, hogy quasi kollíziós szabályozásról van szó. Ugyan nem ellentétes jogszabályok ütközéséről van szó, azonban számunkra kétségtelen, hogy a figyelembe vehető jogszabályok által előidézett helyzet (lásd ismertetett jogeset) a jogállam büntetőeljárásának alapértékeivel ellentétes.

A büntetőeljárásban ugyanis a polgári jogi igény érvényesítése a büntetőhatalom oldaláról másodlagos. Amint már fentebb kifejtettük, a büntetőeljárásban az állam a büntető igényét érvényesíti, a büntetőjogi felelősség vizsgálatára és megállapítására fókuszál, és ez az elsődleges. A vagyonek Kobzás pedig a „bűnös” vagyon elvonását célzó intézkedés, melyet a terhelt az államnak ró le.

A Btk. 74. § (5) bekezdése a) pontja kimondja, hogy *„nem rendelhető el vagyonek Kobzás arra a vagyonra, amely a büntetőeljárás során érvényesített polgári jogi igény fedezetéül szolgál.”* Így a vagyonek Kobzás tilalma csak akkor érvényesül, ha a büntetőeljárásban a sértett polgári jogi igénye tekintetében az eljáró bíróság érdemben határoz. Ez pedig oda vezethet, hogy sérül a kétszeres elvonás tilalma, ahogy a fent leírt jogeset ezt tanúsítja.

A témánk szempontjából áttekintettük – a magyar szabályozáshoz közelítő – német Btk. rendelkezéseit is. E törvény 73. § (1) bekezdés II. fordulata kizárja a vagyonek Kobzás alkalmazhatóságát abban az esetben, ha a *„cselekmény sértettjének a cselekményből magánjogi igénye ered, aminek teljesítéséhez az összeget a tettestől vagy a résztestől a bűncselekmény bevételeiből vonná el.”* Ekkor

nincs annak jelentősége, hogy a büntetőeljárás adhéziós eljárásában vagy polgári eljárásban érvényesítik a polgári jogi igényt, csak annak van jelentősége, hogy fennáll a polgári jogi igény (Hollán, 2008).

Amennyiben a német Btk. kizáró szabálya miatt a vagyonekobjzásra nem került sor, de a büntetőeljárás befejeződött a polgári jogi igény érvényesítése nélkül, akkor ezt követően a büntetőeljárásban a vagyonekobjzást meghatározott ideig, vagyis három évig lehetővé kell tenni.⁹⁸ Ez azt jelenti, hogyha a magánfél három éven belül nem érvényesítette a polgári jogi igényt polgári eljárásban, úgy az államot illeti meg a követelés.

Álláspontunk szerint, amint a német, úgy a honi jogi szabályozásnak (a büntetőjogi, polgári jogi szabályokat is ideértve) egyértelműen, félreérthetetlenül kifejezésre kellene juttatnia, hogy a kétszeres elvonás tilalmának sérelme alkotmányos jogállami keretek között nem fordulhat elő.

Zárógondolatok

A jogállam pontosan meghatározható fogalom, ami a jog uralmát jelenti és amely a saját rendszerében az alkotmányos feltételeknek megfelel, tehát az alkotmányból levezethető. A jogállam fogalmát az Alkotmány létezésének figyelembevétele nélkül nem lehet megfogalmazni (Blaskó, 1994).

Király Tibor értelmezése alapján a jogállam alapvető eleme a jogbiztonság követelménye és a jogi, intézményi és szervezeti rendszer, amely a jogállami működés biztosítója, garanciája (Király, 2005).

Szabó András megfogalmazásában: „A jogállamisághoz szorosan tapadó jogbiztonság azt várja el a törvényhozótól, hogy a jog egésze, egységes részterületei és egyes szabályai is világosak, egyértelműek, és előre láthatók legyenek. [...] A jogállamiság elvéből fakadnak nemcsak a büntető anyagi jog garanciái, hanem az eljárásjogi garanciák is.” (Szabó, 2010).

A jogállamiság alapvető elemei különösen a törvényesség, az igazságosság, a jogbiztonság, az ügyészi tevékenység legalitásának elve, és nem utolsósorban a tisztességes eljárás követelménye is (Horgos, 2021). A Be. Preambulumában, expressis verbis rögzítésre került, hogy a Büntető Törvénykönyv, illetve a nemzetközi jog által büntetendő bűncselekmények elkövetőinek a tisztességes eljárás-hoz való alapvető jog érvényesülését biztosítani kell a büntetőeljárásban. A fegyverek egyenlőségének elve a tisztességes eljárás egyik lényegi eleme, melyet az Emberi Jogok Európai Bírósága gyakorlata a kontinentális jogrendszerekben is

98 StPO 111. § (4) bekezdés i) pont.

fontos elvvé emelt. Ennek során negatív követelmény az is, hogy az eljáró hatóságoknak tilos növelniük a terhelt hátrányát. Az ismertetett jogesetben a tisztességes eljárás elvét sértve a terhelt a bűncselekménnyel okozott kár kétszeresét fizette meg. Egyrészt az államnak a vagyonek Kobzása formájában, másrészt az úgynevezett „állami” költségvetési Szervnek, a sértettnek polgári jogi igényként.

Feltehetőleg a honi jogalkotónak nem ez volt a célja. Álláspontunk szerint azonban ez nem tükröződik a Btk. és Be. rendelkezéseiben, mert annak lehetősége nincs kizárva, hogy amennyiben a vagyonek Kobzása a terhelt által megfizetésre került, ezt követően a sértett, mely az állam költségvetési szerve, már ne tudja követelni a polgári jogi igényének megtérítését is.

Egyértelműen ki kell zárni a Be.-ben, hogy amennyiben az állam vagy állami költségvetési szerv a sértett, akkor a vagyonek Kobzása elrendelése mellett polgári jogi igényt nem érvényesíthet sem a büntetőeljárásban, sem polgári eljárásban.

Összességében természetesen sem a fent említett német – sem más uniós állambeli – „megoldás” kritikáját nem tekintettük feladatunknak.

Ellenben a hatályos magyar jogi szabályozás által „lehetővé tett” quasi kollízió előfordulásának – az egyébként jogszerűtlenül szerzett vagyon kétszeres elvonásának – lehetőségét meg kell szüntetni. Addig azonban, amíg – amint arra az ismertetett jogeset is rámutat – a tanulmányunkban vázolt problematika feloldása a jog eszközeivel nem történik meg, ez a helyzet a jövőre nézve is fennáll.

Felhasznált irodalom

- Balogh J. (1898). Vezérelvek. In Balogh J., Edvi Illés K. & Vargha F. (Szerk.), *A bűnvádi perrendtartás magyarázata* (pp. 23–194). Grill Károly cs. és kir. udvari könyvkereskedése.
- Békés Á. (2018). Sértett. In Polt P. (Szerk.), *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez. 1. kötet 182.* (pp. 167–183). Wolters Kluwer.
- Blaskó B. (1994). *Jogállamiság – Büntetőjog – Bűnösség.* Kandidátusi disszertáció. Magyar Tudományos Akadémia.
- Blaskó B. (1995). Gondolatok a jogállamiságról. *Belügyi Szemle*, 33(7-8), 69–75.
- Blaskó B. (2011). *A büntetőjog előtörténete, eredete, kialakulása és fejlődéstörténeti vázlat az ókortól a XVIII. század végéig.* Rendőrtisztviselői Főiskola.
- Blaskó B. (2020). *Magyar Büntetőjog Általános Rész.* Rejtjel Kiadó.
- Bodor T. (2009). Az elsőfokú bírósági tárgyalás. In Czibalmos Cs. & Köhegyes A. (Szerk.), *A büntetőeljárás törvény magyarázata, 2.* (pp. 949–1070). Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.

- Botos G. (1996). A polgári jogi igény érvényesítésének egyes kérdései a büntetőeljárás folyamán. *Belügyi Szemle*, 34(7), 39–45.
- Farkas K. (2020). A sértett helyzete az eljárás hatékonysága tükrében. In Hollán M. & Mezei K. (Szerk.), *A büntetőjog hazai rendszere megújításának koncepcionális céljai és hatásai* (pp. 62–72). Társadalomtudományi Kutatóközpont Jogtudományi Intézet.
- Finkey F. (1903). *A magyar büntető eljárás tankönyve*. Politzer Zsigmond és Fia.
- Finkey F. (1908). *A magyar büntetőeljárás tankönyve*. Politzer Zsigmond és Fia.
- Földvári J. (1970). *A büntetés tana*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Hajdu L. (1971). *Az első (1975-ös) magyar büntetőködörös-tervezet*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Hollán M. (2008). *Vagyonelkobzás*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó.
- Horgos L. (2021). A ius puniendi jogállami tartalmának kiteljesedése. In Szabó Cs. & Molnár D. (Szerk.), *Studia Doctorandorum Alumnae. Válogatás a DOSz Alumni Osztály tagjainak doktori munkáiból. II. kötet*. (pp. 11–260). Doktoranduszok Országos Szövetsége.
- Horváth T. (1981). *A büntetési elméletek fejlődésének vázlata*. Akadémia Kiadó.
- Kemenes I. (2001). A gazdasági szerződések követelményei és az új Ptk. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 1, 9–31.
- Király T. (2005). *Szemelvények ötven év büntetőjogi és más tárgyú tanulmányaiból*. ELTE ÁJK Büntető Eljárás jogi és Büntetés-végrehajtási jogi Tanszék.
- Kiss A. (2018). *A sértett szerepe a büntetőeljárásban*. Országos Kriminológiai Intézet.
- Komáromi B. (2015). Kártérítés a büntetőperben (A polgári anyagi és eljárásjogi szabályok érvényesülése a büntetőeljárás bírósági szakaszában). *Büntetőjogi Szemle*, 1-2, 59–67.
- Lajkó P. (2015). *A vagyonelkobzás története és szabályozása a hatályos Btk.-ban*. Balassagyarmat.
- Megyeri G. (2018). Nyomozás. In Polt P. (Szerk.), *Kommentár a büntetőeljárás törvényhez. I. kötet*. (pp. 348–355). Wolters Kluwer.
- Somogyi G. (2009). A büntetőeljárásban részt vevő személyek. In Czibalmos Cs. & Köhegyes A. (Szerk.), *A büntetőeljárás törvény magyarázata* (pp. 131–185). Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft.
- Szabó A. (2010). A jogállami forradalom és a büntetőjog alkotmányos legitimitása, In Németh Zs. (Szerk.), *Tiszteletkötet Sárkány István 65. születésnapjára* (pp. 114–122). Rendőrtiszti Főiskola.
- Tahy-Kiss K. (2011). Bírósági rendelkezés a – büntetőeljárásban érvényesített – polgári jogi igényről. *Iustum Aequum Salutare*, 2, 159–180.
- Zoványi N. (2012). A büntetőjogi és a polgári jogi felelősség jogkövetkezményeinek összevetése. *Debreceni Jogi Műhely*, 9(4), 47–60. <https://doi.org/10.24169/DJM/2012/4/6>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Blaskó B. & Horgos L. (2022). A vagyonelkobzás és a polgári jogi igény érvényesítésének problematikája a bírói gyakorlat tükrében. *Belügyi Szemle*, 70(6), 1117–1156. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.6.1>